

**Univerzita Palackého v Olomouci
Cyrilometodějská teologická fakulta**

Diplomová práce

2023

Ing. Mgr. Bc. Petr Ptáček. Ph.D, MBA

Univerzita Palackého v Olomouci
Cyrilometodějská teologická fakulta
Katedra křesťanské sociální práce

**Implementace nepovinného předmětu
náboženství v kontextu etiky, jako principu při
řízení školy a výuky žáků základní školy**

Diplomová práce

Studijní program

Učitelství náboženství pro základní školy

AUTOR PRÁCE: Ing. Mgr. Bc. Petr PTÁČEK, Ph.D., MBA

VEDOUCÍ PRÁCE: PhDr. Jiří POSPÍŠIL, Ph.D.

Olomouc 2023

Prohlašuji, že jsem práci vypracoval samostatně a že jsem všechny použité informační zdroje uvedl v seznamu literatury.

Ve Pstruží dne 11. dubna 2023

.....
Ing. Mgr. Bc. Petr Ptáček, Ph.D., MBA

PODĚKOVÁNÍ

Děkuji vedoucímu bakalářské práce, panu PhDr. Jiřímu POSPÍŠILOVI, Ph.D., za odborné vedení, cenné rady a připomínky, kterými velmi přispěl k vypracování této práce.

V neposlední řadě děkuji své manželce a svým dětem za jejich trpělivost, když jsem volný čas věnoval diplomové práci.

ABSTRAKT

Diplomová práce je zaměřená na zavedení nepovinného předmětu náboženství do výuky základní školy. Tento předmět se stane mimo jiné pilířem pro výuku etických a morálních hodnot v uváděné základní škole. Etické hodnoty prostupují, především prostřednictvím průřezových témat, většinu výuky této základní školy.

Teoretická část vysvětluje význam výuky náboženství na základních školách. Přivádí do prostředí, v kterém se základní škola nachází. A také popisuje legislativu, která je relevantní pro výuku náboženství na školách.

Praktická část začíná průzkumem (formou dotazníku), který má zjistit potencionální zájem rodičů o výuku náboženství, o zaměření výuky, vzdělání učitele, apod. Následuje tvorba školního vzdělávacího programu náboženství a jeho propojení s ostatními předměty. Součástí je také komunikace s žáky školy, místním farářem, biskupstvím, krajským i městským úřadem a místními křesťanskými komunitami.

Klíčová slova

Náboženská výchova, etika, základní škola, žáci, rodiče.

ABSTRACT

This Master's thesis focuses on the implementation of the optional subject of religious education into the elementary school curriculum. This subject will become, among other things, a pillar for teaching ethical and moral values in environment of elementary school. Ethical values are part of most subjects in this specific elementary school, thanks to cross-curricular themes across education.

The theoretical part explains the importance of teaching religion in elementary schools. It defines the environment in which this particular elementary school is situated and it also describes the legislation that is relevant to the teaching of religion in schools.

The practical part begins with a survey (in the form of a questionnaire) to find out the potential interest of parents in religion education, in the focus of the subject itself od the education of the teacher, etc. This is followed by the creation of a school curriculum for religion education and the interconnection of the subject with the already ongoing education. It also includes communication with the pupils of the school, with the local priest, the bishopric, the regional and municipal authorities and with the local Christian communities.

Key words

Religious education, ethics, elementary school, curriculum, pupils, parents

Obsah

1	ÚVOD	1
2	VÝZNAM VÝUKY NÁBOŽENSTVÍ NA ZÁKLADNÍCH ŠKOLÁCH	4
2.2	AKAIROS – DOBA NEPŘÍHODNÁ PRO VÝUKU ETIKY A NÁBOŽENSTVÍ	4
2.3	OPRÁVNĚNOST NÁBOŽENSKÉ VÝCHOVY	7
2.4	VÝUKA NÁBOŽENSTVÍ JAKO NEPOVINNÝ PŘEDMĚT NA VEŘEJNÝCH ŠKOLÁCH	8
2.5	SEKULARIZACE V ČESKÉ REPUBLICCE	8
2.6	PROČ TEDY VŮBEC UČIT NÁBOŽENSTVÍ A JAK?	10
2.7	KATECHEZE A VÝUKA NÁBOŽENSTVÍ.....	10
3	PROSTŘEDÍ ZÁKLADNÍ ŠKOLY, MĚSTA, FARY	12
3.1	ZÁKLADNÍ ŠKOLA KAROLÍNY SVĚTLÉ	12
3.2	MĚSTO HAVÍŘOV	12
3.3	FARNOSTI HAVÍŘOV	13
3.4	OBYVATELSTVO V MORAVSKOSLEZSKÉM KRAJI:	14
4	LEGISLATIVA UPRAVUJÍCÍ VÝUKU NÁBOŽENSTVÍ A VZDĚLÁVACÍ PROGRAMY (RÁMCOVÝ A ŠKOLNÍ)	15
4.1	STÁTNÍ LEGISLATIVA UPRAVUJÍCÍ VÝUKU NÁBOŽENSTVÍ.....	15
4.1.1	<i>Školský zákon, zákon 561/2004 Sb.</i>	15
4.1.2	<i>Hodnocení v nepovinném předmětu náboženství</i>	16
4.1.3	<i>Zákon 563/2004 sb., o pedagogických pracovnících</i>	17
4.1.4	<i>Zákon 3/2002 sb., zákon o církvích a náboženských společnostech</i>	17
4.2	CÍRKEVNÍ PŘEDPISY A DEKLARACE MAJÍCÍ VLIV NA VÝUKU NÁBOŽENSTVÍ.....	18
4.2.1	<i>Gravissimum educationis</i>	18
4.2.2	<i>Výzvy papeže Františka předkládané v encyklikách</i>	18
4.2.3	<i>Direktorium pro katechezi (23. 3. 2020)</i>	19
4.2.4	<i>Dokument o směřování katecheze a náboženského vzdělávání v České republice</i>	19
4.2.5	<i>Dokument pro náboženské vzdělávání dětí v České republice</i>	20
4.2.6	<i>Směrnice o udělování kanonických misí v ostravsko-opavské diecézi</i>	20
4.2.7	<i>Další církevní dokumenty pro oblast výuky náboženství</i>	21

4.3	RÁMCOVÝ VZDĚLÁVACÍ PROGRAM PRO ZÁKLADNÍ ŠKOLY A JEHO PŘESAHOV DO PŘEDMĚTU NÁBOŽENSTVÍ, PRŮŘEZOVÁ TÉMATA.....	22
4.3.1	<i>Klíčové kompetence, dle Rámcového vzdělávacího programu.....</i>	23
4.3.2	<i>Vzdělávací oblasti, vzdělávací obory, vzdělávací obsah Rámcového vzdělávacího programu.....</i>	24
4.3.3	<i>Vzdělávací oblast Náboženství a její stopy v RVP.....</i>	24
4.3.4	<i>Oblast Člověk a společnost.....</i>	24
4.3.5	<i>Oblast Člověk a jeho svět.....</i>	26
4.3.6	<i>Průřezová témata.....</i>	26
4.4	ODRAZ ŠKOLNÍHO VZDĚLÁVACÍHO PROGRAMU A JEHO NEDOSTATEČNOST	28
4.4.1	<i>Vzdělávací obsah nepovinného předmětu náboženství.....</i>	29
4.4.2	<i>Vzdělávací obsah předmětu náboženství pro 1. stupeň – 1. období - 1. až 3. ročník</i>	29
4.4.3	<i>Vzdělávací obsah předmětu náboženství pro 1. stupeň – 2. období - 4. a 5. ročník</i>	29
4.4.4	<i>Vzdělávací obsah předmětu náboženství pro 2. stupeň</i>	30
4.5	MEZINÁBOŽENSKÝ DIALOG PŘI NÁBOŽENSKÉ VÝCHOVĚ.....	31
5	VZTAH RODIČŮ ŽÁKŮ ZÁKLADNÍ ŠKOLY KAROLÍNY SVĚTLÉ V HAVÍŘOVĚ PODLESÍ K VÝUCE NÁBOŽENSTVÍ – PRŮZKUM.....	33
5.1	PŘEDMĚT PRŮZKUMU.....	33
5.2	CÍLE PRŮZKUMU	33
5.3	ZKOUMANÝ VZOREK.....	34
5.4	POUŽITÁ METODA PRŮZKUMU.....	34
5.5	ZÁKLADNÍ DOTAZOVANÉ OBLASTI.....	35
5.6	PREZENTACE PRŮZKUMU	35
5.6.1	<i>Počet žáků podle navštěvovaných tříd, jejichž rodiče vyplnili dotazník.....</i>	36
5.6.2	<i>Dotazovaná oblast č. 1: Případná témata výuky náboženské výchovy.....</i>	37
5.6.3	<i>Dotazovaná oblast č. 2: Potřeba výuky náboženské výchovy.....</i>	42
5.6.4	<i>Dotazovaná oblast č. 3: Požadavky na učitele</i>	45
5.7	CELKOVÝ VÝSLEDEK PRŮZKUMU.....	47
6	POSTUP PŘI IMPLEMENTACI NEPOVINNÉHO PŘEDMĚTU NÁBOŽENSTVÍ	50
6.1	KOMUNIKACE S RODIČI A ŽÁKY ZŠ KAROLÍNY SVĚTLÉ V HAVÍŘOVĚ.....	50

6.1.1	<i>Komunikace s dětmi – žáky školy</i>	50
6.1.2	<i>Komunikace s rodiči</i>	50
6.2	KOMUNIKACE S FARNOSTÍ	51
6.2.1	<i>Komunikace s místním farářem a místními církvemi</i>	51
6.2.2	<i>Komunikace s místními farníky</i>	51
6.2.3	<i>Žádost o kanonickou misi</i>	52
6.3	KOMUNIKACE S ÚŘADY	52
6.3.1	<i>Městský úřad</i>	52
6.3.2	<i>Krajský úřad</i>	53
6.4	TVORBA ŠVP PŘEDMĚTU NÁBOŽENSTVÍ	53
6.4.1	<i>ŠVP</i>	53
6.4.2	<i>Učební osnovy nepovinného předmětu náboženství</i>	55
6.4.3	<i>Návaznost průřezových témat ŠVP</i>	60
6.4.4	<i>Výukové metody nepovinného předmětu náboženská výchova</i>	62
6.5	ZAVEDENÍ VÝUKY NÁBOŽENSTVÍ VE ŠKOLE KAROLÍNY SVĚTLÉ V HAVÍŘOVĚ PODLESÍ OD ŠKOLNÍHO ROKU 2023/2024	63
7	ZÁVĚR	64
	POUŽITÉ PRAMENY A LITERATURA	66
	SEZNAM ZKRATEK	70
	SEZNAM TABULEK	71
	SEZNAM GRAFŮ A OBRÁZKŮ	71
	SEZNAM PŘÍLOH	71

1 Úvod

Vzájemný respekt, zodpovědný život, ale především prosazování a zastávání etických hodnot jsou cíle, které má mít každé vzdělávání studentů a žáků, tedy i vzdělávání na základních školách. V Základní škole Karolíny Světlé v Havířově Podlesí jsou výše vyjmenované zásady prosazovány do výuky napříč předměty, a navíc autor práce zde zavádí - do školského vzdělávacího programu - volitelný předmět etická výchova. Autor práce je učitel této základní školy a současně školu řídí. Zavedení etických principů do výuky jednotlivých předmětů jde proto ruku v ruce také s etickými principy při řízení školy a při řešení nejrůznějších problémů, které jsou běžné při řízení školy i při řízení zaměstnanců.

Škola si vytýčila jako jeden z klíčových úkolů pro rok 2023 zavedení nepovinného předmětu náboženské výchovy, a tento cíl představil ředitel (autor práce) na pravidelném hodnocení školy zřizovateli – tedy radním města Havířova. Tímto cílem sleduje škola posílení etických principů, jejich hlubší porozumění žáky (pochopitelně, kromě dalších cílů, které sebou přinese nepovinný předmět náboženská výchova, jenž se stane prostřednictvím školského vzdělávacího programu součástí výuky na Základní škole Karolíny Světlé v Havířově Podlesí a současně pomocí průřezových témat dojde k propojení i s ostatními předměty).

Diplomová práce si klade za cíl ukázat možnost implementace nepovinného předmětu náboženství do výuky základní školy v současné společnosti, která stále více ustupuje od příslušnosti k církvím a náboženským společnostem. [Noble, 2022].

Je náboženská výuka potřebná, je důležitá a je vůbec v souladu se zákony České republiky?

V Listině základních práv a svobod je zakotven pojem náboženská svoboda [Listina základních práv a svobod, §15 (1)]. V dalším paragrafu je deklarováno, že každý může svobodně projevovat svou víru mimo jiné také vyučováním.

Stát svými zákony má také povinnost upravit podmínky vyučování náboženství na školách. [Muchová, 1994, s. 49].

Ve školském zákoně je ustanovena povinnost školy vyučovat náboženství, pokud se na škole k víře přihlásí 7 žáků [Zákon č. 561/2004 Sb. §15] (na celé škole,

kteřá mívá i několik stovek dětí), tato specifikace předurčuje, že by se výukou náboženství mohla zabývat téměř každá základní škola. Není tomu tak, i přes tyto příznivé podmínky vyučuje náboženství pouze hrstka státních škol v naší zemi.

Jak moc chtějí výuku náboženství v jedné konkrétní škole, která má více než 440 žáků, rodiče i žáci, nám ukáže průzkum, který je součástí této práce, stejně tak průzkum prozradí, co od náboženské výchovy žáci i jejich rodiče očekávají.

Diplomová práce však nechce jen zkoumat chuť a vůli studovat nepovinný předmět náboženství, ale klade si také za cíl ukázat praktickou implementaci výuky náboženství do školního vzdělávacího programu a celou výuku zasadit do vzdělávacího konceptu školy. To znamená: posadit výuku na úrovni zřizovatele (městského úřadu), krajského úřadu a dalších institucí. Popíše také případné problémy, které se vyskytnou při zavádění výuky náboženství.

Další částí diplomové práce je sestavení školského vzdělávacího programu výuky náboženství a jeho přirozené začlenění do celkového školského vzdělávacího plánu, včetně průřezových témat.

Výuka náboženství se má konat v souladu s plánem místní farnosti a pochopitelně i v souladu s cíli a plány katechetického centra příslušného biskupství, i to je zapracováno do konceptu diplomové práce.

Diplomová práce Implementace nepovinného předmětu náboženství v kontextu etiky jako principu při řízení školy a výuky žáků základní školy je zasazená do konkrétní školy - Základní školy Karolíny Světlé, do konkrétního města – Havířova. Havířov je 68 tisícové město v Moravskoslezském kraji, v kraji, kde se, dle sčítání lidu v roce 2021, hlásí k církvím 18% občanů, z toho ke katolické víře polovina tedy 9% obyvatel, celkově věřících, tedy i bez příslušenství ke konkrétní církvi, je 39 %. [Statistická ročenka, 2021]. Avšak v Havířově je pouze 12 % obyvatel věřících, tedy těch, kteří se hlásí ke konkrétní církvi a katolíků je 3,9 %. Je to o více než polovinu méně než v Moravskoslezském kraji.

Od roku 2010 v celé zemi klesl počet žáků a studentů, kteří navštěvují náboženskou výchovu ve státních školách o více než 20%. [Tabulka 2: Počty žáků a studentů výuky náboženství na veřejných školách a na farách]. Počet věřících klesá,

počet katolíků také klesá (v Havířově se k naší církvi hlásí opravdu jen hrstka učedníků), pravděpodobně ne všichni, kteří se ve statistickém sčítání přihlásili ke katolické víře, jsou praktikující křesťané, opravdoví učedníci našeho Pána.

Práce je rozdělena do pěti kapitol. První tři kapitoly jsou zaměřeny na teoretické zarámování práce. V první autor vnáší diskuzi nad významem výuky náboženství na základních školách, v druhé části popisuje prostředí a především obyvatelstvo, které žije v prostředí školy, která se pokusí zavést nepovinný předmět náboženství do výuky. Tato snaha se pochopitelně musí opřít o platnou legislativu, normy, případně deklarace, které zajistí oprávněnost zavedení nepovinné výuky do konkrétní školy. Další část je věnována zarámování předmětu v rámci rámcového a školského vzdělávacího programu.

Následovat bude průzkum, který jednak ozřejmí zájem o tento předmět mezi rodiči, a také jeho případné cílenější zaměření. V poslední části, pak již autor uvede konkrétní kroky, které povedou k zavedení a k výuce předmětu náboženství na konkrétní škole ZŠ Karolíny Světlé v Havířově Podlesí od školního roku 2023/24.

S velikou pokorou se autor odvažuje implementovat nepovinný předmět náboženské výuky do prostředí Havířova, do prostředí jedné konkrétní školy – Základní školy Karolíny Světlé v Havířově Podlesí, do školy, která má více než 440 žáků. S velikou láskou a vírou se pokusí otevřít alespoň 3 skupiny (pro 1. – 2. třídu, pro 3. – 4. třídu a pro 2. stupeň), kde budou moci žáci zakoušet krásu našeho učení, a kde by žáci mohli prožívat veliká tajemství křesťanské víry. A tato implementace je i praktickou částí předložené diplomové práce.

Diplomová práce si tak klade za cíl být teoretickým i praktickým návodem, jak je možné přistoupit k implementaci našeho učení do školního vzdělávacího programu v konkrétní škole a být skromným příspěvkem k tomu, aby naše učení mohlo být živé i ve městě, kde se lidé s živým Bohem příliš nechtějí potkávat.

2 Význam výuky náboženství na základních školách

2.1 Absence výuky etiky a náboženství pro každodenní život

Dnes se ve většině škol v České republice nevyučuje ani náboženství ani etika (např. v základních školách v Havířově to platí téměř stoprocentně). Žáci se neučí přemýšlet o člověku ani z náboženského ani z etického hlediska. Žáci vůbec netuší, že existují např. židovské, či křesťanské tradice. Přitom náboženské tradice jsou prostoupeny racionálními prvky [Hlaváček, 2017]. Protože se však etika (stejně jako náboženství) neučí, musí to žáci zvládat sami, což vede k tomu, že v etice a náboženství ovládá prostor iracionalita, různí „guru“ nám poradí, co máme dělat a čemu věřit. [Hlaváček, 2007]. Školy, tím, že nevzdělávají v etice, doslova připravují prostředí pro pověry a nejrůznější bludy, či předsudky.

A tak, namísto, abychom věděli, že vyrovnanost, klid, vnitřní rovnováha přímo souvisí s respektováním etických hodnot, s úctou k dobru, se otevírá prostor k šíření bludů firem, kteří chtějí vydělat a získat, co největší zisky (např. se běžně dovídáme, že koupí výrobku či služby budeme šťastni) [Hlaváček 2007]. Naštěstí již i ekonomové, dokáží tento blud popsat: „*Chodíme do práce, kterou nesnášíme, abychom si koupili věci, které nepotřebujeme*“ [Sedláček, 2009, s. 238].

Není však lépe etiku a náboženství ve školách vyučovat?

2.2 Akairos – doba nepříhodná pro výuku etiky a náboženství

„Ty však setrvávej v tom, čemu ses naučil a o čem jsi přesvědčen. Víš, od koho ses tomu naučil. Od dětství znáš svatá Písma, která ti mohou dát moudrost ke spasení, a to vírou v Krista Ježíše. Veškeré Písmo pochází z Božího Ducha a je dobré k učení, k usvědčování, k nápravě, k výchově ve spravedlnosti, aby Boží člověk byl náležitě připraven ke každému dobrému činu.

Před Bohem a Kristem Ježíšem, který bude soudit živé i mrtvé, tě zapřísahám pro jeho příchod a jeho království: Hlásej slovo Boží, ať přijdeš vhod či nevhod, usvědčuj, domlouvej, napomínej v trpělivém vyučování. Neboť přijde doba, kdy lidé

nesnesou zdravé učení, a podle svých choutek si seženou učitele, kteří by vyhověli jejich přáním. Odvrátí sluch od pravdy a přikloní se k bájím. Avšak ty buď ve všem strážlivý, snášej útrapy, konej dílo zvěstovatele evangelia a cele se věnuj své službě.“ [Bible: Písmo svaté Starého a Nového zákona, Druhý list Timoteovi 3,14-4,5].

Apoštol Pavel nás vyzývá, abychom veškerý čas trpělivě vyučovali, tedy i v době, kdy je pro výuku čas nepříhodný (akairos) nejen v době, kdy je čas příhodný (eukairos). [Heryán, 2015, str. 206]. Ano, lze asi napsat, že prožíváme akairos, prožíváme dobu nepříhodnou, kdy v České republice, podle sčítání lidu, se v roce 2021 hlásí ke katolické víře pouze 7 % obyvatel, před deseti lety to bylo 10 %, před dvaceti lety 27 % a před třiceti 39 %. [tabulka č. 1].

Tabulka 1: obyvatelstvo podle náboženské víry v České republice [Statistická ročenka 1991, 2001, 2011, 2021]

	1991	2001	2011	2021
Obyvatel celkem v České republice	10 302 215	10 230 060	10 436 560	10 524 167
Věřící hlásající se k církvi nebo náb. společnosti	4 523 734	3 288 088	1 463 584	1 374 285
Z toho římskokatolická církev	4 021 385	2 740 780	1 082 463	741 019
Katolíci k celkovému počtu obyvatel	39,03%	26,79%	10,37%	7,04%
Věřící nehlásající se k církvi			705 368	960 201
Bez náboženské víry	4 112 854	6 039 991	3 604 095	5 027 141
Neuvedeno	1 665 617	901 981	4 662 455	3 162 540
Celkem ateisté a „neuvedeno v %	56,09%	67,86%	79,21%	77,82%

A výuka náboženství ve státní školách? Zatímco v roce 2011 navštěvovalo nepovinný předmět náboženství celkem 40 325 žáků a studentů [Výroční zpráva Církve římskokatolické za rok 2011], v roce 2020 to bylo pouze 32 279 žáků a studentů. [Výroční zpráva Církve římskokatolické za rok 2020]. Pokles je tedy o 20 %. Zájem o výuku náboženství také, zcela prokazatelně, klesá.

Proč je tedy prospěšné učit v každé době náboženství (kromě již popsaného)?

- 1) Zkoumání v této rovině nám pomáhá odpovídat na otázky: Kdo jsem? Kde mám kořeny? Je pro mne něco důležité a co? Náboženství nám nejen odpoví na tyto otázky, ale celkově nás povede k poznání své identity, svých kořenů. [Žijeme spolu. Mluvíme spolu?, 2017, s. 11].
- 2) Náboženská výchova vede dítě k vnímání svého místa ve světě a k chápání sebe sama jako součást jeho dějin. [Roubalová, 2011].
- 3) Učí nás dodržovat mravní normy (křesťanství předpokládá určité etické způsoby chování). [Hanesová, 2005, s. 15].
- 4) Pomáhá rozvíjet dobré mezilidské vztahy, učí nás respektu k hodnotám druhého.
- 5) Rozvíjí kritické myšlení a mediální gramotnost, rozeznáváme pravdivé a nepravdivé informace o náboženství a věřících. [Žijeme spolu. Mluvíme spolu?, 2017, s. 11].
- 6) Je nedílnou součástí celé etické výuky, která má být součástí školského vzdělávacího programu každé školy.

Z uvedeného je patrné, že náboženská výchova, pokud je součástí školského vzdělávacího programu konkrétní školy, není jen přívažkem všeobecné výchovy, ale musí mít ambici sehrát jedinečnou úlohu v rozvíjení duchovní dimenze mladé osobnosti žáka. [Hanesová, 2005, s. 15].

Přední sociologové, filozofové a teologové však již vidí světlo na konci tunelu, přesto, že se lidé dál odklánějí od náboženství, přestože dál klesá počet věřících, dle statistik a sčítání lidu, tak předurčují význam náboženství, který se bude zvyšovat.

"Současní sociologové a politologové se shodují v tom, že náboženství v dnešním světě bude hrát větší roli, než mělo v nedávné minulosti. Náboženství je ohromná síla, která může být využita k dobrému, ale může být zneužita ke zlému. Záleží na kulturním a dějinném kontextu." [Halík, 2014]

I z tohoto pohledu je důležité, aby ta větší role, kterou předvídají sociologové náboženství, byla rolí hlásání radostné zvěsti, víry, naděje a lásky.

Jednou z možných cest, jak toho dosáhnout, je implementace předmětu náboženství, nejlépe vyučovaným dle Dokumentu pro náboženské vzdělávání dětí v České republice (vydáno Českou biskupskou konferencí v roce 2021) do školního vzdělávacího programu a jeho výuka lidmi, kteří jsou vzděláni v hlásání a šíření evangelia. Tedy zavedení výuky nepovinného předmětu náboženství do prostředí základní školy, propojení průřezových témat s ostatní výukou, tak, aby vyučovaný předmět náboženství nezůstal osamoceným předmětem, ale aby svým obsahem dorostl i do ostatních předmětů, jako je např. občanská výchova, dějepis, zeměpis, apod.

V mnoha zemích se vedou diskuze, zda-li náboženská témata jsou v souladu s cíli vzdělávání na státních (veřejných) školách [Wertheimer, 2016], mnohde se dojde k názoru, že náboženství není vhodné vyučovat v jiných předmětech na veřejné (státní) škole. [Wertheimer, 2016, str. 165]. V našich státních školách však lze navázat, na základě průřezových témat, na výuku v zeměpise, v dějepise či v občanské výchově.

2.3 Oprávněnost náboženské výchovy

Základní otázkou je, zda-li výuka náboženství ve školním věku není manipulací? A mají se vůbec děti náboženské výchově učit, nebo se mají rozhodnout až později, „svobodně“?

Jeden z argumentů zní, že rodiče se přece také neptají dítěte, zda-li chce pomáhat ostatním lidem, zda-li se má učit mít ostatní rádo, zda-li se chce učit cizí řeč, apod. Každý druh výchovy, vzdělání, chování obsahuje tatáž rozhodnutí, která jsou učiněna rodiči nebo školou. Ve vztahu k chování, vzdělání, výchově, vzdělání je to samozřejmé, také se zde nedeklaruje žádné násilí.

Dalším argumentem je, že i když se náboženská výchova vyloučí z výuky, děti stejně potkávají náboženství doslova na každém kroku, obklopuje nás totiž naše kultura, která je historicky propojená s náboženstvím: děti slyší vyzvánění zvonů v každém městě, v každé vesnici, poznávají náboženské svátky, setkávají se s prvky náboženství ve sdělovacích prostředcích, v divadlech, apod. [Muchová, 1994, s. 3-45].

2.4 Výuka náboženství jako nepovinný předmět na veřejných školách

Počty žáků a studentů navštěvujících předmět náboženství nám demonstruje následující tabulka.

Tabulka 2: Počty žáků a studentů výuky náboženství na veřejných školách a na farách. [Výroční zprávy Církve římskokatolické za roky 2010 až 2021].

	2010	2017	2018	2019	2020	2021
Výuka náboženství na veřejných školách, počet žáků a studentů	42 271	38 237	36 011	35 522	35 110	32 279
Výuka náboženství na farách, počet žáků	16 500	16 000	17 000	17 561	15 837	13 633
Celkem výuka náboženství	58 771	54 237	53 011	53 082	50 947	45 912

Z výročních zpráv Církve římskokatolické je patrný pokles žáků a studentů, kteří navštěvují nepovinný předmět náboženství na veřejných školách od roku 2010 do 2021 o 24 %.

2.5 Sekularizace v České republice

Podle sčítání lidu v roce 2021 je počet obyvatel, kteří se hlásí k víře a k církvi 13% ze všech obyvatel. Ostatní jsou věřící, kteří však mají nedůvěru k církvím, nebo dokonce lidé bez jakékoliv víry.

Česká společnost je tedy sekularizovaná, a je zajímavé, jak si mnozí Češi na této skutečnosti zakládají. Mnozí z nás se tímto dokonce chlubí, a tak jsme získali pověst nejateističtějšího národa na světě. [Václavík, 2010, s. 213].

Celá situace je silnější o skutečnost, že podle sčítání lidu v roce 1900 bylo v Čechách, na Moravě a ve Slezsku 96% obyvatel katolického vyznání a v roce 1910 97%. [Václavík, 2010, s. 54]. Co tedy způsobilo následnou obrovskou sekularizaci našeho národa? (Dle sociologické encyklopedie je sekularizace zesvětštěním, tedy

přilnutí k pozemskému světu, za výrazného odmítnutí církví a vlastně celého náboženského života). [Sociologická encyklopedie, sekularizace, 2018].

Sekularizaci je možné sledovat i v jiných evropských zemích, v Čechách je však zesílená, je zvýšená její intenzita specifickými historickými podmínkami:

a) způsob a charakter vzniku samostatného Československa, nová identita však byla založená na velmi silném antiklerikalismu a na antikatolicismu, tento směr pak mistrně využili komunisté,

b) komunistický režim (dle komunistů se jedná o lživou ideologii (náboženství), která má za následek třídní útlak a jeho právní zakotvení). Komunismus se snažil prohlubovat nedůvěru v náboženské instituce,

c) materialismus a příklon k stále většímu konzumu je jistě dalším důvodem ateismu v našem národě. [Václavík, 2010, s. 215].

Ateismus první poloviny 20. století, stejně jako ateismu v socialistických zemích, až do konce 80. let 20. století, byl ateismem nesmírně militantním, až agresivním, a přetrvává v některých lidech v naší společnosti i nyní. V zemích západní Evropy je dnes spíše vidět jakási lhostejnost, která mnohdy nechápavě bere na vědomí, že stále ještě někdo diskutuje o existenci Boha. [Muchová, 1994, s. 12].

Obr. č. 1: Žebříček evropských zemí a USA a Kanady, podle množství lidí, hlásajících se k náboženství [převzato z Muchová, 2003, s. 74-75].

1. Polsko	10. Španělsko	19. bývalé západní Německo
2. Irsko	11. Slovensko	20. Holandsko
3. Severní Irsko	12. Maďarsko	21. Lotyšsko
4. USA	13. Litevsko	22. Dánsko
5. Itálie	14. Velká Británie	23. Francie
6. Portugalsko	15. Belgie	24. Estonsko
7. Kanada	16. Slovinsko	25. bývalé východní Německo
8. Island	17. Norsko	26. Švédsko
9. Rakousko	18. Finsko	27. Česká republika

V pomyslném žebříčku Evropy, doplněném o Kanadu a USA zaujímáme poslední příčku, pokud srovnáme počty dětí, které se hlásí na předmět Náboženství ve státních školách, je naše poslední místo ještě zřetelnější. [Muchová, 2003, s. 74-75].

Pro úplnost je však třeba zmínit, že problémy mají i jinde, že i např. v USA je sekularizace společnosti silná, i zde mají například křesťanští učitelé na veřejných

školách problém zmínit cokoliv, co se týče problematiky náboženství [SCHWARTZ, 1998, s. 53].

2.6 Proč tedy vůbec učit náboženství a jak?

Protože obecné etické postoje, protože ochota pomáhat, odpuštění, vděčnost, důvěra, čestnost nejsou prázdnými pojmy, ale životním programem, který vede k radosti, k pocitu štěstí. Protože i pro celou společnost je výchova v náboženství cestou k sociálnímu smíru, k pomoci druhým, k toleranci, pomůže také k pochopení našich základů kulturních i historických, pomůže také k lepšímu pochopení poselství Bible.

V neposlední řadě dokáže pomoci k vytvoření vlastního vztahu s Bohem.

Po staletí se v Čechách rozvíjelo mononáboženské zaměření výuky náboženství, protože se rozvíjelo v křesťanské kultuře. Naše současná společnost je však, i dle výsledů sčítání lidu, zčásti nevěřící, případně nábožensky pluralitní. Mononáboženský způsob výuky v takové společnosti se nejeví jako vhodný. [Muchová, 2007, s. 22].

Nepovinného předmětu náboženství se budou účastnit děti a žáci bez ohledu na své vyznání, případně i děti bez vyznání. Obsah výuky tak nebude a ani nemůže směřovat k přípravě přijetí svátostí: prvního přijímání, smíření, či dokonce jako příprava ke křtu a k biřmování, Naopak obsahem výuky budou informace o obsahu Bible, církevních tradic, církevních dějin, křesťanské etiky, apod. [Horák, 2011, 179]. I zde budou děti vedeny k vzájemnému respektu a toleranci, lidské soudržnosti, ke kritickému myšlení, respektování každého člověka. [Strategie vzdělávací politiky České republiky do roku 2030+].

2.7 Katecheze a výuka náboženství

II. Vatikánský koncil vzal na vědomí, že výuky náboženství ve školách se účastní a budou účastnit i jiní žáci než katolíci. Katecheze je určena již věřícím, u kterých půjde o prohloubení života z víry, k přilnutí k osobě Ježíše, a jedná se o

celoživotní proces. Výsadním místem katecheze, mezi ostatními, je farnost. [Dřímál, 2007, s. 25].

Výuka náboženství ve školách je naopak otevřená všem žákům, věřícím, hledajícím i těm, kterým se ještě cesta k víře neosvítla. Pro žáky nevěřící má výuka náboženství ráz misionářského zvěstování radostné zvěsti. Žáci, kteří hledají odpovědi, je budou moci nalézat právě v tomto nepovinném předmětu a pro žáky věřící bude pomocí v chápání poselství evangelia ve vztahu k pohledům na životní problémy. [Muchová, 1999, s. 61].

Podobně se k problematice staví doc. Dřímál, ten rozpracoval myšlenku rozlišení katecheze a předmětu náboženská výchova hned ve třech bodech:

a) rozdíl v účastníkovi - školní předmět náboženská výchova musí být otevřen všem žákům, naproti tomu katecheze již předpokládá, člověka, který se otvírá Boží milosti, který již dostal dar víry,

b) rozdíl v účelu – katecheze vychází z již přijatého poselství, zaměřuje se na podporu zrání v oblastech křesťanského života a uskutečňuje se především ve farnostech, naproti tomu výuka náboženství je pro nevěřící první evangelizací, ale také místem pro ekumenická setkávání, místem k respektování druhých, respektování odlišností, apod.

c) rozdíl v cíli – katecheze vede k důvěrnému vztahu s Bohem, náboženství má člověka přivést k odpovědnému postoji k náboženství. [Dřímál, 2005].

3 Prostředí základní školy, města, fary

3.1 Základní škola Karolíny Světlé

Školu si autor vybral zcela typickou pro toto město. Jedná se o sídlištní školu na okraji Havířova – Základní školu Karolíny Světlé, Havířov Podlesí.

Škola byla postavena v roce 1967, v době výstavby okolního sídliště, je momentálně skvěle vybavená, disponuje odbornými učebnami, stejně tak tělocvičnou, hřištěm. O výuku pečují 40 učitelů, 11 asistentů pedagoga a 4 vychovatelky. V současnosti je zde obsazeno 21 tříd (445 žáků) a 4 skupiny družiny.

Z přihlášených 445 dětí – žáků, pokud je poplatná statistika – viz. sčítání lidu [tabulka č. 3 diplomové práce], se ke katolické víře, v této škole (podobně jako v celém Havířově), hlásí 4 % = 18 dětí a je předpoklad, že ne všichni budou praktikující katolíci. 80 % dětí, v absolutním počtu 360 žáků (opět dle výše uvedené statistiky), jsou pak z rodin ateistických nebo rodin, kde je víra neznámým pojmem,

Zavedení předmětu náboženství v této škole se tak jeví jako počin, který by mohl do budoucna zprostředkovat víru velikému počtu dětí, které pravděpodobně nikdy neslyšely o radostné zvěsti, které nikdo neseznámil s mocnými činy Ježíše, apod.

3.2 Město Havířov

Havířov se stal městem, udělením městských práv, v roce 1955. Výstavba byla zahájena v roce 1947, v místech, která byla charakteristická jako venkovská krajina, kde se pěstovalo obilí a choval skot, v katastrech obcí Bludovice, Suchá, Šenov, Šumbark. Vzhledem k přistěhování tisíců pracovníků do průmyslu a dolů, bylo zapotřebí vybudovat další sídliště Ostravy, kde by tito pracovníci mohli bydlet. [havirov-city.cz, historie a současnost].

První organizovaná výstavba však začala až v roce 1952, v koncepci architekta Zdeňka Špačka a projektanta Vladimíra Meduny. [havirov-city.cz, historie a současnost] A tak vzniklo sídlištní město, kde bydlelo i více než 100 000 obyvatel. Centrum

Havířova je postaveno ve stylu socialistického realismu a velmi zřetelně připomíná část Ostravy (Ostrava Poruba) – architektura je zde stejná, jedná se tradiční cihlovou zástavbu 4 až 5 podlažních domů, oddělených travnatými plochami a stromy.

V současnosti je Havířov 68 tisícovým městem, kde obyvatelstvu značně chybí původní zdroj obživy – práce v dolech, která je poslední desetiletí utlumována.

Konkrétně v Havířově dnes žije 68 153 obyvatel, z nichž se hlásí k církvi 12 %. Katolíků je necelých 4% (celkem 2 711) a celkově věřících 21% [Český statistický úřad 2021]. Z dat je patrné, že autor si vybral pro implementaci předmětu náboženství do školní výuky město, které je téměř z 50 % bez náboženské víry (a 30 % obyvatel neuvedlo své vyznání, případně dokonce uvedlo ateismus).

Tabulka 3: obyvatelstvo podle náboženské víry v Havířově [Český statistický úřad, veřejná databáze, náboženská víra 1991 až 2021].

	1991	2001	2011	2021
Obyvatel celkem v Havířově	99 830	99 986	91 092	68 153
Věřící hlásající se k církvi nebo náb. společnosti	43 549	32 301	13 808	8 223
Z toho římskokatolická církev	33 095	22 450	7 649	2 711
Katolíci k celkovému počtu obyvatel	33,15%	22,45%	8,40%	3,98%
Věřící nehlásající se k církvi			6 830	6 080
Bez náboženské víry	40 497	59 604	32 549	33 895
Neuvedeno	15 784	8 081	37 891	19 955
Celkem ateisté a „neuvedeno v %	56,38%	67,69%	77,33%	79,07%

3.3 Farnosti Havířov

Na území Havířova se nacházejí čtyři farnosti:

- a) Farnost Havířov – sv. Anna.
- b) Farnost Havířov - Bludovice – sv. Markéta.
- c) Havířov – Prostřední Suchá.
- d) Havířov – Šumbark.

Základní škola Karolíny Světlé, Havířov Podlesí patří do území farnosti Havířov Bludovice, s farním kostelem sv. Markéty. Administrátor excurrento je v této farnosti P. Mgr. Petr Kříbek, který je současně duchovním správcem farnosti Havířov-Prostřední Suchá a farnosti Havířov-Město, s farním kostelem sv. Anny. Tyto 3 farnosti vyučují společně náboženství, a to pro 1. a 2. třídu, pro 3. třídu, 4. – 6. třídu a pro 7. – 9. třídu. Bohoslužby se ve farnostech pořádají každý den, v pátek 2 x a v neděli 6 x.

3.4 Obyvatelstvo v Moravskoslezském kraji:

Havířov se rozkládá v Moravskoslezském kraji, v kraji, kde se dle sčítání lidu v roce 2021 hlásí k církvím 18 % občanů, z toho ke katolické víře polovina tedy 9% obyvatel, celkově věřících, tedy i bez příslušenství ke konkrétní církvi, je 39 %. [Statistická ročenka, 2021].

Tabulka 4: obyvatelstvo podle náboženské víry v Moravskoslezském kraji [Český statistický úřad, veřejná databáze, náboženská víra 2001 až 2021].

	2001	2011	2021
Obyvatel celkem v Moravskoslezském kraji	1 269 467	1 205 836	1 162 841
Věřící hlásající se k církvi nebo náb. společnosti	510 281	222 595	206 846
Z toho římskokatolická církev	413 059	159 238	108 550
Katolíci k celkovému počtu obyvatel	32,54%	13,21%	9,34%
Věřící nehlásající se k církvi		91 252	116 852
Bez náboženské víry	663 620	354 256	494 913
Neuvedeno	95 566	527 603	344 230
Celkem ateisté a „neuvedeno v %	59,80%	73, 13%	72,10%

4 Legislativa upravující výuku náboženství a vzdělávací programy (rámcový a školní)

Každý člověk je chráněn deklaracemi a zákony v provozování náboženství, ale též ve vyučování náboženství a celkově v náboženském vyznání.

V roce 1959 schválilo valné shromáždění OSN „Deklaraci práv dítěte“, která mimo jiné ustanovuje, že „Výchova a vedení dítěte spočívají především na rodičích“.

V roce 1966 byl schválen stejným orgánem „Mezinárodní pakt o hospodářských, sociálních a kulturních právech“, v kterém se signatářské země zavázaly, že zaručují svobodné rozhodnutí rodičů, v souladu se svým přesvědčením, zajišťovat dětem výchovu náboženskou a etickou. [Muchová, 1994, s. 48].

V naší republice je právo na vlastní víru a její projevy, včetně vzdělávání a povinnosti státu upravit výuku náboženství zákonem deklarováno již ve zmíněné Listině základních práv a svobod, v článku 15 a v článku 16. [Muchová, 1994, s. 49].

4.1 Státní legislativa upravující výuky náboženství

4.1.1 Školský zákon, zákon 561/2004 Sb.

§ 15 – vyučování náboženství:

Podle školského zákona lze vyučovat nepovinný předmět náboženství, pokud o něj projeví zájem alespoň 7 zákonných zástupců žáků (v opačném, případě lze náboženství vyučovat také, ale pouze jako kroužek, který nemá nárok na státní příspěvek na výuku, je ve stejném režimu jako ostatní kroužky školy). Výuku však lze realizovat v souladu se zásadami, které jsou uvedeny v §2 školského zákona (rovný přístup, názorová snášenlivost, zohledňování vzdělávacích potřeb, bezplatné vzdělávání, svobodné šíření poznatků, hodnocení výsledků, uplatňování zásad demokracie, rovnosti žen a mužů, respektování etnické a náboženské identity, apod.). Podle školského zákona je dále možno spojovat žáky z různých ročníků v počtu žáků 7 až 30 ve třídě. Vyučující musí být v pracovněprávním vztahu ke škole (na základě pracovní smlouvy nebo dohody o provedení práce, dohody o provedení pracovní činnosti). Současně vyučující

musí být k výuce náboženství pověřen církví (takové pověření pro laické vyučující se nazývá kanonická mise (pověření biskupa). O kanonickou misi žádá statutární zástupce římskokatolické farnosti, na jejímž území výuka probíhá. [Zákon 561/2004 Sb., §15, §2].

Základní škola podle § 15, Školského zákona nejenže může zřídit nepovinný předmět náboženství, ale dokonce musí, pokud se na škole přihlásí, alespoň sedm žáků, a pak tito žáci mají nárok, aby jim škola výuku nepovinného předmětu náboženství, zabezpečila, jak vyplývá z rozhodnutí Nejvyššího správního soudu. Ten uvedl v rozsudku, že škola, pokud výuku nezajistí, dopouští se nezákonného zásahu. Podle rozsudku se škola nemůže vymlouvat na svou neochotu či neschopnost zajistit vhodného učitele k výuce náboženství na škole. [Nejvyšší správní soud, 2016].

§ 3 Školského zákona – systém vyučovacích programů:

Podle § 3 Školského zákona se každá základní škola musí řídit Rámcovým vzdělávacím programem, který je pak školou dále rozpracován do školských vzdělávacích programů a následně do dílčích tematických plánů (osnov) jednotlivých vyučovacích předmětů. [Zákon 561/2004 Sb., §3].

Osnovy k výuce náboženské výchovy, které schválilo MŠMT 2. 6. 2004 a Česká biskupská konference 9. 4. 2003 jsou obsahem, kterým se řídí vyučující v Biskupství ostravsko-opavském. [Osnovy k výuce náboženské výchovy – Katechetické a pedagogické centrum Ostrava (doo.cz)].

4.1.2 Hodnocení v nepovinném předmětu náboženství

§ 15 odst. 2 a 3:

Hodnocení v nepovinném předmětu náboženství, podobně jako v případných jiných nepovinných předmětech, které jsou stanoveny školním vzdělávacím programem, může být slovní nebo se hodnotí prospěchovými stupni 1 (výborný) až 5 (nedostatečný) nebo je možností využít kvalifikační stupeň a doplnit jej o slovní hodnocení. [Vyhláška č. 48/2005 Sb., §15, (2)].

4.1.3 Zákon 563/2004 sb., o pedagogických pracovnících

§ 3 Předpoklady pro výkon činnosti pedagogického pracovníka: [Zákon 563/2004 sb.].

(1) Pedagogickým pracovníkem může být ten, kdo splňuje tyto předpoklady: a) je plně způsobilý k právním úkonům, b) má odbornou kvalifikaci pro přímou pedagogickou činnost, kterou vykonává, c) je bezúhonný, d) je zdravotně způsobilý a e) prokázal znalost českého jazyka, není-li dále stanoveno jinak.

„§14 Učitel náboženství

Učitel náboženství získává odbornou kvalifikaci vysokoškolským vzděláním získaným studiem v akreditovaném magisterském studijním programu:

a) v oblasti teologických věd,

b) v oblasti pedagogických věd zaměřené na přípravu učitelů náboženství, nebo

c) v oblasti pedagogických nebo společenských věd a vysokoškolským vzděláním získaným studiem v akreditovaném bakalářském studijním programu v oblasti pedagogických věd zaměřené na přípravu učitelů náboženství, nebo vzděláním v programu celoživotního vzdělávání uskutečňovaném vysokou školou a zaměřeném na přípravu učitelů náboženství“. [Zákon 563/2004 sb.].

Škola požaduje po učiteli doklad o: vysokoškolském vzdělání, čistý trestní rejstřík, kanonickou misi, vstupní zdravotní prohlídku.

4.1.4 Zákon 3/2002 sb., zákon o církvích a náboženských společnostech

Podle § 7 zákona mají zákonem vyjmenované církve právo vyučovat náboženství na státních školách, dle ustanovení školského zákona. V současnosti mají toto oprávnění tyto církve:

- Apoštolská církev,
- Církev adventistů sedmého dne,
- Církev československá husitská,
- Církev římskokatolická,
- Českobratrská církev evangelická,
- Křesťanské sbory,
- Luterská evangelická církev a. v. v České republice,

- Náboženská společnost Svědkové Jehovovi,
- Slezská církev evangelická, augsburského vyznání, [Horák, 2011, s. 173].

4.2 Církevní předpisy a deklarace mající vliv na výuku náboženství

4.2.1 Gravissimum educationis

Deklarace o křesťanské výchově byla vyhlášena II. vatikánským koncilem jako základní zásady pro křesťanskou výchovu, zejména školní. V této deklaraci, mimo jiné sněm žádá všechny vychovatele, aby dbali na to, že děti a dospívající mají právo být vedeni k správnému posuzování mravních hodnot a k jejich osobnímu osvojení a také ke stále dokonalejšímu poznání a milování Boha. Rodičům, v této deklaraci, sněm připomíná, že mají povinnost vyžadovat, aby se světským vzděláním souběžně postupovala i křesťanská výchova. V závěru pak deklarace doslova vybízí, aby všichni, kteří se věnují výchově a školství uváděli žáky do Kristova ducha. [Gravissimum educationis].

4.2.2 Výzvy papeže Františka předkládané v encyklikách

Papež František se zamýšlí nad pojmem evangelizace (hlásání evangelia) a zdůrazňuje, že všichni mají právo zaslechnout evangelium, a křesťané mají povinnost jej hlásat, aniž by někoho vylučovali a navíc jako někdo, kdo sdílí radost a nabízí lákavou hostinu. [Evangelii gaudium, str. 16]. Radost evangelia je tady pro všechny, bez jakéhokoliv vyloučení. [Evangelii gaudium, str. 21].

Důležité místo pro vytvoření osobnosti je škola, to je ta základna, kde se můžeme dětem přiblížit a vyučovat náboženství, které je utvářené trvalou zkušeností víry. Papež František zdůrazňuje, že je nutné v náboženství vyučovat a připravit žáky takovým způsobem modlitby a života z víry, který by mohli v životě ve společnosti využívat, aby dokázali čelit morálními a náboženskými zásadami světu, který se jim vysmívá. [Christus vivit, str. 90]. A také je třeba učit, že jako křesťané se nemůžeme skrývat, a že zdroj našeho živa ta spočívá v evangeliu Ježíše Krista. [Encyklika Fratelli tutti [277]].

4.2.3 Direktorium pro katechezi (23. 3. 2020)

Hlásání kerygmatu je cestou, která vzniká úzkou vazbou mezi evangelizací a katechezí a to je specifikou Direktoría, které však také navazuje na obě předchozí (Všeobecné katechetické direktorium – 1971 a Všeobecné direktorium pro katechizaci – 1997). Zatímco Všeobecné katechetické direktorium reagovalo na Druhý vatikánský koncil a Všeobecné direktorium pro katechizaci zase na vydání Katechismu katolické církve (1992), Direktorium pro katechizaci odkazuje na Synodu o nové evangelizaci, která je spojená s již odkazovaným Evangelíí gaudium. [Direktorium pro katechezi, 2022, s. 15 – 19].

Direktorium pro katechezi vypracovala Papežská rada pro novou evangelizaci, s podpisem papeže Františka. Dle Direktoría je každý pokřtěný také misionářem a má předávat víru ve spojitosti se třemi principy:

- a) svobodný dialog (je založený na lásce a k ničemu nikoho nenutí,
- b) přitažlivost,
- c) milosrdenství.

Dokument je rozdělen do tří oddílů, které dohromady mají více než 330 stránek. První kapitola je především zaměřená na katechetu, u kterého je důležité katechetou „být“ a teprve pak katechetu „dělat“. Klíčová slova jsou zde respekt ke svobodě druhého člověka a pokora. V druhé části (Procesy katecheze) se dokument věnuje významu rodiny a následně nezapomíná na specifické kategorie jako jsou migranti, vězni, či postižení lidé. Třetí oddíl (Katecheze partikulárních církví) se věnuje především roli farností. [Vatican News, 25. 6. 2020].

4.2.4 Dokument o směřování katecheze a náboženského vzdělávání v České republice

Dokument je směrnicí, která cílí na oslovování účastníků katecheze nebo vzdělávání v oblasti náboženství. [Dokument o směřování katecheze a náboženského vzdělávání v České republice, str. 5].

Dokument, který platí od roku 2015, je rozdělen do tří částí. První část slouží definování základních východisek dále využívaných ve vzdělávání.

Druhá část, která se dělí na čtyři kapitoly, představuje přístupy k vzdělávání v náboženství případně ke katechezi. Tedy určuje místa a organizaci katecheze a výuky náboženství, dále odpovědnost, kterou má společenství křesťanů, rozlišuje etapy evangelizace a nutnost tohoto rozlišení.

Třetí část je zaměřená na specifika, která jsou patrná a významná pro různé uvedené skupiny adresátů.

4.2.5 Dokument pro náboženské vzdělávání dětí v České republice

Dokument pro náboženské vzdělávání dětí v České republice byl schválen ČBK v říjnu 2021, s platností a účinností od 1. 9. 2022. Jedná se o rámcový vzdělávací program pro evangelizaci a systematickou katechezi dětí školního věku. Je možné jej aplikovat i v prostředí základní školy.[Dokument pro náboženské vzdělávání dětí v České republice, str. 2]. Právě proto Dokument je v souladu s RVP pro ZŠ a je základem pro zařazení Náboženství do konkrétního Školního vzdělávacího programu. Učivo, obsah vzdělávání, je rozděleno na 1. období prvního stupně (první, druhý a třetí ročník), na 2. období prvního stupně (čtvrtý a pátý ročník) a na druhý stupeň. Samotný obsah vzdělávání je pak rozčleněn do čtyř základních témat, které jsou prolnuty navzájem, jsou to:

- a) kerygma – jádro každého celku – jinak základy křesťanského učení,
- b) poselství bible,
- c) spiritualita vzdělávaných – základy křesťanského slavení,
- d) změna stylu života křesťanů. [Dokument pro náboženské vzdělávání dětí v České republice, str. 3,4].

4.2.6 Směrnice o udělování kanonických misí v ostravsko-opavské diecézi

Směrnici vydal s účinností od 1. 9. 2018 biskup ostravsko-opavský František Václav Lobkowicz jako směrnici, v které ustanovuje:

- Kanonickou misi, tedy pověření diecézního biskupa musí mít každý, kdo jménem církve soustavně (organizovaně vykonává katechetickou službu – např. vyučuje náboženství na některé ze škol).

- Touto službou může být pověřen pouze římský katolík dobrých mravů a pověsti, psychicky zdravá osobnost, žijící v plném společenství s katolickou církví, zralý ve víře, přijal všechny iniciační svátosti a nebyl nikdy soudně trestán za úmyslnou trestnou činnost a mít dostatečné vzdělání pro výuku náboženství.
- Kanonická mise platí pro celé území ostravsko-opavské diecéze.
- Kanonické mise jsou udělovány na 1 rok, nebo s platností na 3 roky, nebo pro vyučující náboženství na církevních školách, případně na dobu neurčitou. [Směrnice o udělování kanonických misí v ostravsko-opavské diecézi].

4.2.7 Další církevní dokumenty pro oblast výuky náboženství

- Apoštolský list Svatého otce Františka daný motu proprio „Antiquum ministerium“, kterým se ustanovuje služba katechety (10. 5. 2021),
- Evangelii nuntiandi – Apoštolská exhortace Pavla VI. Hlásání evangelia (8. 12. 1975),
- Katolická škola,
- Katolická škola na prahu třetího tisíciletí,
- Svědectví katolického laika ve škole o víře,
- Náboženský rozměr výchovy v katolické škole,
- a další. [KPC DOO, Dokumenty].

4.3 Rámcový vzdělávací program pro základní školy a jeho přesah do předmětu náboženství, průřezová témata

Rámcové vzdělávací programy, ale také školní vzdělávací programy jsou dokumenty veřejné a slouží pro celou veřejnost. Tyto dokumenty jsou vytvářeny na úrovni školní (ŠVP a státní (RVP) a jsou zakotveny ve školském zákoně.

Vzhledem k tomu, že nová strategie ve vzdělávání (Strategie 2030+) je zaměřená především na uplatnění vědomostí v praktickém životě a provázanost vzdělávacího obsahu s klíčovými kompetencemi, tak také rámcové vzdělávací programy se věnují těmto zásadám.

RVP posiluje podporu autonomie škol (v pedagogické oblasti) a také formuluje očekávanou úroveň vzdělávání.

Některé principy RVP (rámcového vzdělávacího programu) pro základní školy:

- Vymezuje nezbytnosti a společné zásady v povinném vzdělávání na základních školách.
- Určuje klíčové kompetence, které žáci mají získat na ZŠ.
- Vymezuje učivo (vzdělávací obsah).
- Zařazuje průřezová témata s funkcemi formativního vzdělávání.
- Stanovuje také standardy základního vzdělávání.
- Zdůrazňuje a vysloveně podporuje komplexní přístup pro realizaci obsahu vzdělávání – vhodné propojování, různé vzdělávací postupy, odlišné metody, využívání podpůrných opatření pro individuální potřeby žáků, včetně žáků mimořádně nadaných.
- Je podkladem pro přijímací řízení na střední školy. [RVP, 2021, s. 6].

RVP také definuje cíle základního vzdělávání:

- *„vytvářet u žáků potřebu projevovat pozitivní city v chování, jednání a v prožívání životních situací; rozvíjet vnímavost a citlivé vztahy k lidem, prostředí i k přírodě;*
- *učit žáky aktivně rozvíjet a chránit fyzické, duševní a sociální zdraví a být za ně odpovědný;*

- *vést žáky k toleranci a ohleduplnosti k jiným lidem, jejich kulturám a duchovním hodnotám, učit je žít společně s ostatními lidmi;*
- *a další“ [RVP, 2021, s. 8].*

Cíle vzdělávání a výchovy rámcového vzdělávacího programu je potřebné mít stále na zřeteli, jako závaznou normu pro vytváření cílů školského vzdělávacího programu a následně dílčích cílů vzdělávání a výchovy.

Žijeme totiž v pluralitní společnosti, kde právě výchova má s pluralitou určité těžkosti, tady je navíc fakt pluralistického přístupu komplikován formováním jiné osoby než sebe sama. [Pospíšil, 2011, s. 89].

4.3.1 Klíčové kompetence, dle Rámcového vzdělávacího programu

Obsah vzdělávání má být provázán kompetencemi, které žáci získají při vzdělávání na základních školách. Smyslem vzdělávání je vést žáky k získání klíčových kompetencí, vzdělávací obsah musí směřovat právě k vytváření a prohlubování těchto kompetencí.

RVP vymezuje jako základní vzdělání tyto klíčové kompetence: kompetence k učení, k řešení problémů, komunikativní, sociální a personální, občanské, pracovní a digitální. [RVP, 2021, s.10].

Příklady kompetencí, kterými bude žák vybaven na konci základní školy:

Kompetence občanské: - žák se dokáže rozhodovat ve smyslu kvality životního prostředí, ochrany zdraví. Rozhoduje zodpovědně v situacích, které ohrožují zdraví a život člověka. Respektuje přesvědčení druhých lidí, váží si jejich vnitřních hodnot a především respektuje a chrání naše historické a kulturní dědictví.

Kompetence sociální a personální: - vytváří si pozitivní představu o sobě, jako o člověku, učí se základům ohleduplnosti a úcty k druhým lidem, vytváření příjemné atmosféry, naučí se spolupracovat s druhými lidmi, respektuje hlediska ostatních lidí.

Podobně jsou popsány i ostatní kompetence.

4.3.2 Vzdělávací oblasti, vzdělávací obory, vzdělávací obsah Rámcového vzdělávacího programu

Dále jsou v rámcovém vzdělávacím programu vyjmenovány vzdělávací oblasti, které jsou tvořeny jedním nebo více vzdělávacími obory. Celkem jich RVP definuje 9.

Vzdělávací obsah vzdělávacích oborů je tvořen očekávanými výstupy a učivem. Učivo je rozděleno na 1. a 2. stupeň. V rámci 1. stupně se obsah vzdělávání člení na 2 období 1. až 3. třídu (první období) a na 4. a 5. ročník (2. období). Stejně rozdělení vzdělávacího obsahu nalezneme v Dokumentu pro náboženské vzdělávání dětí v České republice, který doplňuje Rámcový vzdělávací program pro základní školy, který s ním koresponduje a tvoří tak základ pro zařazení nepovinného předmětu Náboženství do Školního vzdělávacího programu konkrétní školy. [Dokument pro náboženské vzdělávání dětí v České republice, 2021, s. 3].

4.3.3 Vzdělávací oblast Náboženství a její stopy v RVP

Přímo oblast náboženství v rámci Rámcového vzdělávacího programu definována není (náboženská výchova je nepovinný předmět), přesto témata vhodná k prostoupení do předmětu náboženství zde najdeme. Konkrétně ve vzdělávací oblasti – Člověk a společnost, který je tvořen vzdělávacími obory dějepis a výchova k občanství nebo v oblasti Člověk a jeho svět. Záleží pak na konkrétní škole a jejím školském vzdělávacím programu, v neposlední řadě záleží také na učitelích, jak jsou tato témata rozvíjena a jak v nich rozvinut duchovní a kulturní odkaz.

4.3.4 Oblast Člověk a společnost

V RVP je tato vzdělávací oblast charakterizována jako oblast, která má vybavit žáky znalostmi, které jsou potřebné pro zapojení do společnosti demokratické. Žáci mají poznat život lidí v jejich dějinném zarámování. Učivo má vytvářet jejich povědomí k náležitosti k evropskému kulturnímu a civilizačnímu okruhu a dále chce necht' žáci pojmu za vlastní demokratické hodnoty současné Evropy, včetně jakékoliv absence rasistických, xenofobních názorů, výchova je vedena k respektu lidských práv, k úctě k přírodnímu a kulturnímu dědictví. [RVP, 2021, s. 50].

Vzdělávací obor dějepis této vzdělávací oblasti obsahuje mimo jiné také tento obsah výuky pro 2. stupeň - příklady:

Žák:

- Popíše a zná příklady z období raného křesťanství,
- Vysvětlí podstatu antické demokracie, v jejích souvislostech,
- Objasní křesťanství ve středověké Evropě,
- Úlohu křesťanství ve středověku, vymezení polohy světské a církevní moci,
- Vysvětlí období odštěpení části křesťanů (tzv. reformní hnutí, včetně husitství), atd.

Vzdělávací obor výchova k občanství zase zpracovává mimo jiné tato témata:

Žák:

- Je seznámen s kulturními tradicemi (vánoce, velikonoce a další mají široký rozsah),
- Respektuje morální a mravní zásady,
- Rozeznává eticky správně jednání
- Seznamuje se s obsahem pojmů – lidská solidarita, pomoc lidem v nouzi, lidská rovnost,
- Zná naše památná místa, naše významné osobnosti, ale také státní svátky a jejich obsah (např. 5., 6. červenec), atd.

Obsah výuky naznačuje dostatek prostoru pro výuku dílčích částí Náboženství také v jiných předmětech.

Vzdělávací obsah Náboženství je podrobně popsána v Dokumentu pro náboženské vzdělávání dětí v České republice, který je „rámcovým vzdělávacím programem pro evangelizaci a systematickou katechezi dětí ve školním věku“, jak píše v úvodu tohoto dokumentu ředitel Katechetické sekce ČBK, a pokračuje: „program lze realizovat ve školním prostředí nebo ve farnostech, podle zvolené strategie diecéze a farností.“ [Dokument pro náboženské vzdělávání dětí v České republice, 2021, s. 2].

4.3.5 Oblast Člověk a jeho svět

Tato vzdělávací oblast je koncipována pro 1. stupeň. Dělí se na pět tematických okruhů. Žáci se zde mimo jiné učí základy vhodného chování, význam solidarity a vzájemné pomoci, vzájemné úcty, Žáci se učí k toleranci k přirozeným jinakostem spolužáků, k jejich přednostem i k nedostatkům.

Získávají zde také první informace o naší minulosti, o kulturním dědictví, o památných místech, apod. Žáci se zde také vedou k ochraně přírody, ke vztahu ke zdraví a hodnotě života člověka. Žák také zná jednotlivé etapy lidského života před a po jeho narození. [RVP, 2021, s. 48].

4.3.6 Průřezová témata

Jedná se o témata aktuálních problémů tohoto světa, jsou to významné problémy, které jsou součástí vzdělávání žáků na ZŠ. Pomáhají rozvíjet postoje a hodnoty žáků. Je to povinná součást vzdělávání na ZŠ, každá základní škola musí do vzdělávání zařadit všechna průřezová témata na 1. i 2. stupni, a to jako součást předmětu, samostatných předmětů, kurzů, seminářů, projektů, apod. Musí být jejich účinnost propojená se vzdělávacím obsahem vyučovacích předmětů, a také s obsahem dalších činností žáků.

Na základních školách se jedná o tato průřezová témata: Osobnostní a sociální výchova, Výchova demokratického občana, Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech, Multikulturní výchova, Environmentální výchova, Mediální výchova.

- **Osobní a sociální výchova**

Především to jsou formativní prvky, které jsou obsaženy v tématu Osobnostní výchova, je zaměřená i na rozvoj praktických dovedností každého žáka individuálně. Okruhy jsou rozčleněny do 3 částí (osobnostní rozvoj, sociální rozvoj a rozvoj morální). Okruh morální rozvoj míří do oblasti praktické etiky, do hodnotové a postojové oblasti, zaměřuje se na takové hodnoty, jako jsou: odpovědnost, spravedlnost, respekt, statečnost, ale i spolehlivost, citlivost pro sociální oblasti, apod. [RVP, 2021, s.127].

- **Výchova demokratického občana**

I toto téma přispívá k rozvoji hodnot a postojů jako jsou spravedlnost, svoboda, solidarita, odpovědnost, motivace k pomáhání slabším, vede k respektování kulturních, etnických, náboženských odlišností. Téma také prohlubuje spravedlivé posuzování, aktivní naslouchání, empatii, vede k pochopení důležitosti pravidel, řádů a zákonů ve všech oblastech, vychovává k postoji v obhajobě lidských práv. [RVP, 2021, s. 129].

- **Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech**

3 tematické okruhy průřezového tématu jsou zaměřeny především na kořeny a zdroje naší civilizace, na kořeny civilizace evropské, na klíčové okamžiky historie Evropy, ale i na základní svobody a na jejich dopad do života lidí, na to, co Evropu spojuje a také na zvyky a tradice národů Evropy (v této oblasti především prohlubuje vše potřebné k pochopení souvislostí našich společných kořenů). Průřezové téma si klade za cíl mimo jiné: podporovat pozitivní postoj k tradičním evropským hodnotám, ke kulturní rozmanitosti, překová předsudky, vytváří smyslů pro odpovědnost, iniciuje zájem o osobnostní vzory. [RVP, 2021, s. 130].

- **Multikulturní výchova**

Toto průřezové téma je do RVP začleněno pro to, aby se žáci seznámili s rozmanitostmi různých kultur, ale i k uvědomění vlastní kulturní identity, tradic i vlastních hodnot, z kterých vycházíme, i zde se cílí na ukotvení hodnotového systému žáků, na respektování práv všech lidí, na respektu k životu každého člověka, na neslučitelnost rasové nebo náboženské intolerance, na popírání jakékoliv formy diskriminace, xenofobie a rasismu. Rozvíjí poznávat a chápat jiné náboženské, etnické, národnostní skupiny a v oblastech hodnot míří právě na tato témata. Tematické okruhy tady jsou kulturní difference (především v pohledu člověka jako jednotu těla a duše), lidské vztahy (respektovat jinakost v oblasti náboženství, kultury), etnický původ, multikulturní vývoj světa (význam užívání cizích jazyků, celoživotní vzdělávání), odpovědnost k principům solidarity a sociálního smíru, i s přihlédnutím k dodržování lidských práv. [RVP, 2021, s. 133].

- **Environmentální výchova**

Téma vede žáky k uvědomění si podmínek života, chápe vývoj lidské civilizace, téma přispívá k vnímání života jako té nejvyšší hodnoty, která nám byla dána, vede k zodpovědnému přístupu k dědictví přírody i kultury, žák také bude vnímat důsledky, ale též příčiny globalizace. [RVP, 2021, s. 136].

- **Mediální výchova**

Poslední průřezové téma vede k uvědomování si velikého daru a hodnoty vlastního lidského života a také odpovědnost za jeho naplnění, napomáhá k možnosti svobodného vyjádření svých postojů. Téma pěstuje v žácích vztah ke kritickému čtení, s tím související kritické myšlení, rozlišování zpráv faktických a fiktivních, apod.

Všechna průřezová témata mají vztah k výuce nepovinného předmětu Náboženství. Vzhledem k naplňování témat, která jsou navíc povinná na prvním i druhém stupni, se jeví doplnění předmětu Náboženství do školního vzdělávacího programu, jako záležitost velice potřebná a aktuální. [RVP, 2021, s. 138].

4.4 Odraz školního vzdělávacího programu a jeho nedostatečnost

Konkrétní školní vzdělávací program pro danou základní školu je zpracován v souladu s rámcovým vzdělávacím programem, vytváří předpoklad pro realizaci vzdělávacího obsahu, ohlíží na věkové a individuální potřeby žáků.

Školský vzdělávací program má, jako dokument konkrétní školy, v souladu se školským zákonem, zohledňovat prostředí regionu, ale také sociální prostředí, má mít na zřeteli oprávněné požadavky zákonných zástupců, má vycházet ze vzdělávacích záměrů školy. Vydává jej ředitel školy konkrétní školy a podléhá schválení pedagogické radě a následně také školské radě. [RVP, 2021, s. 152].

Školní vzdělávací program bez předmětu náboženství však nedokáže pokrýt zadání RVP především v průřezových tématech.

Dle Dokumentu pro náboženské vzdělávání dětí v České republice je předmět náboženství obsahově zaměřen tak, že tuto nedostatečnost jiných okruhů vzdělávání dokáže zacetit, respektive doplnit.

4.4.1 Vzdělávací obsah nepovinného předmětu náboženství

Dle výše citovaného dokumentu, který je rámcovým programem pro evangelizaci dětí školního věku a je tedy i rámcovým vzdělávacím programem pro školní prostředí se vzdělávací obsah dělí: pro 1. stupeň (1. a 2. období) a pro 2. stupeň.

4.4.2 Vzdělávací obsah předmětu náboženství pro 1. stupeň – 1. období - 1. až 3. ročník

Výstupy, žák:

- Zamýšlí se, s ohledem na základy křesťanské víry, nad svým životem,
- V historii i současnosti poznává působení Boha,
- Je mu představena Bible jako Boží slovo,
- Učí se vděčnosti za život, poznává hodnotu svého života,
- Rozlišuje co je špatné a dobré v jednání lidí,
- Rozlišuje zlo, jako hřích, rozeznává své svědomí,
- Respektuje každého druhého člověka,
- Dovede přijmout spoluzodpovědnost za ochranu stvoření, kolem sebe,
- Umí formulovat vlastní modlitbu, jako rozhovor s Bohem,
- Rozumí prožívání liturgického roku a jeho částí,
- Dovede se zapojit do slavení mše svaté a orientuje se při jejím dění,
- Zná smysl svátostí (umí vysvětlit křest, svátost smíření, eucharistii). [Dokument pro náboženské vzdělávání dětí v České republice, 2021].

4.4.3 Vzdělávací obsah předmětu náboženství pro 1. stupeň – 2. období - 4. a 5. ročník

Výstupy, žák:

- Dokáže propojit se svým životem základy křesťanské víry,
- Zná základní události dějin spásy,
- Identifikuje působení Boha v současnosti i minulosti,
- Začíná si vytvářet svůj živý vztah k Bohu,
- Zná vybrané světce a významné křesťanské osobnosti.
- Orientuje se v kultuře a historii Izraelského národa v době biblické,
- Orientuje se ve starozákonních a novozákonních událostech,

- Umí se zodpovědně rozhodovat, jednat, má schopnost sebeovládání, pěstuje zdravé sebevědomí
- Jedná podle principů křesťanské etiky, dobře se v ní orientuje,
- Jedná v souladu se solidaritou, sociálním cítěním,
- Chce chránit stvořený svět, a chce se podílet na jeho rozvíjení,
- Rozeznává křesťanské svátky a rozumí jim, zapojuje se do jejich slavení,
- Rozumí obsahu vybraných modliteb. [Dokument pro náboženské vzdělávání dětí v České republice, 2021].

4.4.4 Vzdělávací obsah předmětu náboženství pro 2. stupeň

Výstupy, žák:

- Je schopen diskutovat základní obsahy křesťanství, dokáže je propojit (se životem společnosti, i svým),
- Učí se rozhodovat a jednat ve světě z úhlu pohledu trojjediného Boha,
- Rozpoznává společenství Božího lidu
- Rozeznává kořeny západní i národní kultury a poznává, že to jsou dějiny křesťanství a církve,
- Vytváří si pravdivý pohled na stinné i světlé stránky dějin církve,
- Rozeznává tradice světových náboženství a uznává svobodu každého člověka,
- Ve starozákonních a novozákonních textech dokáže objevit přítomnost Boha, objevuje Ježíše a jeho význam pro svůj život i pro život všech lidí,
- Dokáže rozeznat literární druhy v biblických textech,
- Je inspirován (křesťanskou antropologií) k rozvoji své osobnosti a svého povolání,
- Dokáže hledat ostatních lidí, je inspirován k odpouštění, smíření a milování všech lidí, včetně případných nepřátel,
- Promýšlí bioetická témata,
- Dokáže chránit svobodu a umí čelit závislostním formám,
- Projevuje aktivní zájem o ekologii a solidaritu s jinými lidmi,
- Dovede vysvětlit význam svátostí a propojení s každodenním životem,
- Umí se nechat vést Duchem Svatým. [Dokument pro náboženské vzdělávání dětí v České republice, 2021].

Zvláštní kapitolou při náboženské výchově je její ekumenický rozměr. Náboženská výchova, pokud je koncipována a otevřená všem církvím, pak ještě silněji podporuje všechna průřezová témata, která jsou uvedena v rámcovém vzdělávacím programu.

4.5 Mezináboženský dialog při náboženské výchově

„Neprosím však jen za ně, ale i za ty, kteří skrze jejich slovo ve mne uvěří; aby všichni byli jedno jako ty, Otče, ve mně a já v tobě, aby i oni byli v nás, aby tak svět uvěřil, že ty jsi mě poslal. Slávu, kterou jsi mi dal, dal jsem jim, aby byli jedno, jako my jsme jedno – já v nich a ty ve mně; aby byli uvedeni v dokonalost jednoty a svět aby poznal, že ty jsi mě poslal a zamiloval sis je tak jako mne.“ [Jan 17: 20-24].

Ekumenismus se již stal záležitostí církví, oficiální církve učinili ekumenismus svou vlastní záležitostí. Snad již nastala doba, kdy ten, kdo usiluje o ekumenismus, není podezříván, že své vlastní vyznání nebere zcela vážně. Ekumenismus tak již prostupuje minimálně úředními církvemi. Církve, v oblastech, které je rozdělovaly, se snaží najít sblížení. Existují ekumenické bohoslužby, kde se křesťané společně modlí, kde své křesťanství vyznávají společně. [Franc, 2021, s. 12-13].

Tak i náboženská výchova, která vejde v učení žáků na ZŠ Karolíny Světlé v Havířově Podlesí, bude pojata ekumenicky, bude otevřená všem. Bude otevřená všem se zájmem o Boha, se zájmem o radostnou zvěst, se zájmem o učení, kde nalezneme naději a lásku.

Při předběžném zjišťování jsou na naší škole děti od rodičů, kteří jsou aktivní v církvích: Církev bratrská, Apoštolská církev, Církev adventistů sedmého dne, Slezská církev evangelická, Římskokatolická církev.

Ekumenismus bude naprostá přirozenost, která bude prostupovat výukou náboženské výchovy. Budeme se učit, tak, jak píše doc. Franc: *„Víra není závislá na interpretacích, ale je nejvlastnějším bytostným postojem člověka, je svobodnou odpovědí člověka na Boží oslovení v Ježíši Kristu v síle Ducha svatého“*. Určujícím prvkem ekumenismu je nejen společná interpretace, ale také společné a jediné vyznání víry. [Franc, 2021, s. 15].

Pokud si výuka náboženství neklade za cíl zprostředkování víry, což v zásadě není možné, pak tato výuka bude vedena směrem k individuální odpovědi dětí na volání Boha v jejich srdcích a na to, aby si sami začali pěstovat svůj vlastní vztah s Bohem, aby jej alespoň pustili do svých srdcí, aby odpověděli na jeho volání. Výchova náboženství tento základ bude učit v ekumenickém pojetí, tedy bez jakýchkoliv překážek mezi církvemi, ve smyslu: Jan 17:21.

Výuka nepovinného předmětu náboženská výchova musí být něco více, než jen výuka faktů. Je třeba vyučovat a ne kázat, je třeba použít fakta a zdravý rozum, a vysvětlit např. proč je nepřípustné říkat, že každý muslim je terorista. [Wertheimer, 2016].

Výuka mezináboženského dialogu: výuka se musí vést směrem k ekumenismu, naučit zásady otevřenosti vůči ostatním, schopnost pochopit náboženství druhého, naučit pluralismu názorů, ale i ochotu učit se od znalých lidí jiných náboženství a směrů. [BOYS, 2022, 185].

Ekumenismus nás může dovést i k pravdivému chápání případných „jinakostí“ lidí, může nás dovést k respektu každého člověka, byť může být odlišný barvou pleti, vírou, etnickými znaky či sexuální orientací. Budeme se učit to, co náš Ježíš učí v podobenství o dobrém Samaritánovi:

„Zákoník se však chtěl ospravedlnit, a proto Ježíšovi řekl: „A kdo je můj bližní?“ Ježíš mu odpověděl: „Jeden člověk šel z Jeruzaléma do Jericha a padl do rukou lupičů; ti jej obrali, zbili a nechali tam ležet polomrtvého. Náhodou šel tou cestou jeden kněz, ale když ho uviděl, vyhnul se mu. A stejně se mu vyhnul i Levita, když přišel k tomu místu a uviděl ho. Ale když jeden Samařan na své cestě přišel k tomu místu a uviděl ho, byl pohnut soucitem; přistoupil k němu, ošetřil jeho rány olejem a vínem a obvázal mu je, posadil jej na svého mezka, zavezl do hostince a tam se o něj staral. Druhého dne dal hostinskému dva denáry a řekl: „Postarej se o něj, a bude-li tě to stát víc, já ti to zaplatím, až se budu vracet. Kdo z těch tří, myslíš, byl bližním tomu, který upadl mezi lupiče?“ Zákoník odpověděl: „Ten, který mu prokázal milosrdenství.“ Ježíš mu řekl: „Jdi a jednej také tak.““ [Lukáš 10:29-37].

5 Vztah rodičů žáků Základní školy Karolíny Světlé v Havířově Podlesí k výuce náboženství – průzkum

Výsledky průzkumu byly poskytnuty statutárem Základní školy Karolíny Světlé, Havířov Podlesí, pro účely této diplomové práce.

5.1 Předmět průzkumu

Předmětem průzkumu byla možnost případného zařazení nepovinného předmětu náboženství do tematických plánů (osnov), respektive do školního vzdělávacího programu Základní školy Karolíny Světlé v Havířově Podlesí. V dotazníku tazatel nejdříve zkoumal názor rodičů na ty vědomosti, které by právě žák mohl v nepovinném předmětu náboženství získat. Jsou to otázky směřující k dostatečnosti výuky v oblastech etických, morálních, historických, kulturního povědomí, ale též otázek znalosti našich dějin, významných osobností, případně světců. Dotazy směřují také k potřebě znalostí religionistiky, jiných náboženství, vztahu k jiným církvím, k vědomostem, které se týkají našich svátků a způsobu jejich prožívání a pochopitelně na vztah s Bohem.

Další skupina otázek byla zaměřená na podstatu průzkumu, tedy „je potřeba téma náboženství koncipovat do jednoho předmětu nebo stačí rozšířit tematické plány dějepisu nebo občanské výchovy?“ Velice důležitá byla otázka, zda-li rodiče budou preferovat vedení výuky výhradně konfesně nebo spíše v souladu s principem přibližování jednotlivých náboženství.

Poslední skupina dotazování se týká osoby učitele jeho víry a jeho vzdělání.

5.2 Cíle průzkumu

Cílem průzkumu bylo zjistit názor rodičů žáků, v Základní škole Karolíny Světlé v Havířově Podlesí na:

- a) Případné osnovy výuky nepovinného předmětu náboženství.
- b) Potřebu výuky nepovinného předmětu náboženství, která vyplývá z nedostatku výuky příslušných témat.
- c) Požadavky rodičů, které mají na osobnost učitele náboženství.

5.3 Zkoumaný vzorek

Subjektem průzkumu byl soubor rodičů žáků Základní školy Karolíny Světlé v Havířově Podlesí, bez rodičů žáků devátých tříd, neboť tito žáci ve školním roce 2023/24 nebudou navštěvovat základní školu. Žáků 1. až 8. ročníků je na základní škole 404. Pochopitelně, že výzkum nemohl být zcela úplný, neboť od školního roku 2023/24 nastoupí 3 nové třídy žáků prvních ročníků, jejichž rodiče ještě nevědí o možnosti výuky náboženství. Byla využita databáze adres zákonných zástupců, která je k dispozici studijnímu oddělení školy.

5.4 Použitá metoda průzkumu

Průzkum byl realizován jako ex-post-facto zjišťovací šetření. Pro měření byla zvolená metoda dotazníku, která umožňuje jednoduché statistické zpracování. Nevýhodou může být nízká návratnost [Chrásková, 2011, s. 169] a v důsledku toho nízká reprezentativnost naměřených dat. Tuto nevýhodu lze eliminovat použitím vhodného informačního nástroje a posílením motivace účastníků průzkumu. Měření se vztahovalo na celý základní soubor a nebyl prováděn výběr.

Dotazník byl určen pro rodiče 404 žáků Základní školy Karolíny Světlé (bez devátých tříd), bylo tedy distribuováno 404 dotazníků. Dotazník byl zaslán rodičům, prostřednictvím internetové pošty 20. března 2023 se žádostí návratu do 23. března 2023. Návratnost byla relativně vysoká, protože byla získána data od rodičů 269 žáků (66,6 %). Vzhledem ke skutečnosti, že řada rodičů má ve škole více dětí, byla po odečtení duplicit zpracována data od 232 rodičů, kteří představují základní soubor průzkumu. Nebyli osloveni rodiče žáků devátých tříd, protože ti již ve školním roce 2023/2024 nebudou žáky školy.

Dotazník byl distribuován, jako formulář programu FORMS, z balíku Office 365, který má škola zakoupen k použití pro všechny žáky i učitele. V e-mailu, který byl rozeslán, byl také odkaz na dotazník, který se po kliknutí otevřel.

5.5 Základní dotazované oblasti

- a) první dotazovaná oblast se týkala určité nedostatečnosti, která současná výuka generuje v oblastech – etiky, morálky, historie, občanské výchovy a formy zacelení této nedostatečnosti,
- b) druhá oblast se zabývala zájmem rodičů o takový typ výuky a také o případné limity výuky ve vztahu k jednomu, či souboru náboženství,
- c) třetí oblast pak typizuje případného učitele nepovinného předmětu náboženství,
- d) v dotazníku je ještě před dotazovanými oblastmi umístěná otázka, která identifikuje počet žáků dle navštěvovaných tříd ve školním roce 2023/24, u kterých rodiče vyplnili dotazník.

5.6 Presentace průzkumu

Vzhledem k tomu, že otázky dotazníku byly rozděleny do tří oblastí, je také prezentace získaných dat dělena do tří podkapitol.

12 otázek dotazníku rozdělených do tří oblastí plus jedna otázka úvodní jsou naplní prezentace získaných dat v této kapitole (celkem se jedná o 13 otázek).

První otázka se od ostatních liší počtem získaných odpovědí. V první otázce je prezentován počet žáků, jejichž rodiče vyplnili dotazník (269 žáků).

Vzhledem k tomu, že někteří rodiče mají ve škole více dětí, v dalších otázkách 2– 13, jsou již zachyceny pouze odpovědi, které nepřihlížejí k počtu žáků navštěvujících školu. Pokud rodič má na škole 2 nebo více dětí, je v otázkách 2 až 13 zaznamenána pouze 1 jeho odpověď (takový rodič vyplňoval pouze 1 dotazník (232 rodičů)).

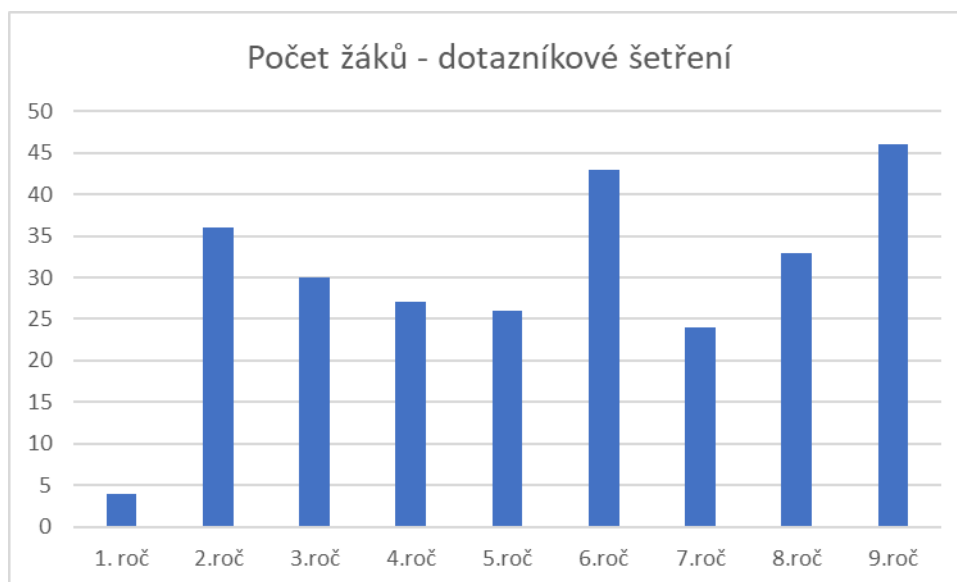
To je i důvodem užití jiného typu grafu u otázky č. 1, v této otázce autor volil sloupcový typ grafu. Dalších 12 otázek již využívá při prezentaci grafu výsečového.

5.6.1 Počet žáků podle navštěvovaných tříd, jejichž rodiče vyplnili dotazník

První otázka, která se liší od ostatních prezentací, zněla „**Prosím zadejte třídu (y) Vašeho dítěte (Vašich dětí)**“.

Rodiče umožnili identifikaci odpovědí dotazníku podle tříd, které budou děti navštěvovat ve školním roce 2023/24. Rozlišení je důležité pro bližší zacílení výuky předmětu náboženská výchova dle jednotlivých tříd. (Využití je např. pro konkrétní tvorbu tematických plánů pro jednotlivé skupiny, případně jednotlivé třídy. Další otázky totiž přesněji cílí na očekávání rodičů od výuky předmětu náboženská výchova, včetně případného profilu učitele).

Graf č. 1: Třída, kterou bude žák navštěvovat v roce 2023/24:

Byli identifikováni rodiče od žáků budoucích 1. až 9. ročníků. První třídy byly v odpovědích zaznamenány z důvodu, že někteří rodiče mají své děti také ve vyšších ročnících. Ostatní rodiče budoucích prváků budou osloveni (s možností přihlášení svých dětí do nepovinného předmětu náboženská výchova) až po zápisu dětí do prvních tříd.

Odpověděli rodiče žáků: první ročník: 4, druhý ročník 36, třetí ročník 30, čtvrtý ročník 27, pátý ročník 26, šestý ročník 43, sedmý ročník 24, osmý ročník 33. devátý ročník 46, celkem pro školní rok 2023/24 rodičů od 269 žáků.

Návratnost dotazníku byla vyšší než 66 %, což lze pokládat za úspěšný dotazníkový průzkum.

V dalších otázkách a jejich vyhodnocení jsou využity výsečové grafy, které jsou generovány bez dalších úprav z dotazníkového šetření programu MS Forms.

Otázky se týkají oblastí, které byly popsány v kapitole 5.5 základní dotazované oblasti

5.6.2 Dotazovaná oblast č. 1: Případná témata výuky náboženské výchovy

Dotazovanou oblast č. 1 dotazníku pokrývají otázky č. 2 až č. 8. Otázky jsou zacíleny na nedostatečnost výuky v tématech, u kterých by rodiče potřebovali zajistit širší výuku ve stávajících předmětech nebo ji doplnit zavedením nepovinného předmětu náboženství. Další možností odpovědi byl názor rodičů, že vyjmenovaná témata jsou naopak vyučována dostatečně, případně byla také dána možnost odpovědi, kde rodiče žáka deklarují nesouhlas s výukou náboženství na základní škole.

Druhá otázka cílí na spokojenost či nespokojenost rodičů s výukou: úcty k jiným lidem, mezigeneračních vztahů, důstojnosti muže a ženy, úctě ke všemu živému, důstojnosti lidského života, svobody člověka, důstojnosti práce. Možné odpovědi byly:

- a) Ne, učivo se, ve stávajících předmětech, probírá dostatečně.
- b) Ano a preferoval (a) bych začlenění do stávajících předmětů.
- c) Ano a preferuji samostatný nepovinný předmět náboženství.
- d) Nesouhlasím s výukou náboženství.

Graf č. 2: zařazování témat - úcta k druhému, mezigenerační vztahy, důstojnost muže a ženy, úcta ke všemu živému, důstojnost lidského života, svoboda člověka, důstojnost práce (počty odpovědí):

Z odpovědí rodičů v otázce č. 2 dotazníku lze usuzovat, že by přivítali ze 47% rozšíření výuky o uvedená témata, přičemž většině by stačilo jejich začlenění do stávající výuky, do současně vyučovaných předmětů. O začlenění témat

do samostatného předmětu náboženství má naopak zájem pouze 14 rodičů, což, vzhledem k zjištěnému počtu rodičů, kteří mají zájem o výuku samostatného nepovinného předmětu náboženská výchova (viz. otázka č.9), znamená, že ne všichni zájemci o výuku náboženství, preferují takovou výuku jako součást tematických plánů předmětu.

V Dokumentu pro náboženské vzdělávání v České republice (ČBK, 2021) je však vzdělávací obsah předmětu náboženská výchova rozdělen do čtyř tematických okruhů, které se vzájemně prolínají a jedním ze čtyř okruhů je např. životní styl křesťanů [Dokument pro náboženské vzdělávání v České republice, 2021]. Vzhledem k tomu, že zmiňovaný dokument slouží jako základ pro implementaci předmětu náboženská výchova do ŠVP příslušné školy, musí se také realizovat v tematických plánech náboženské výchovy.

Další otázkou dotazníku bylo, zda-li rodiče žáků chtějí zařadit do stávající výuky, či do předmětu náboženství témata jako jsou etika, empatie, solidarita, rozlišování dobra a zla, svědomí, boj proti zlu, boj proti neřestem, atd.?

Možnost odpovědí:

- a) Ne, učivo se, ve stávajících předmětech, probírá dostatečně.
- b) Ano a preferoval (a) bych začlenění do stávajících předmětů.
- c) Ano a preferuji samostatný nepovinný předmět náboženství.
- d) Nesouhlasím s výukou náboženství.

Graf č. 3: zařazování témat - etika, empatie, solidarita, rozlišování dobra a zla, svědomí, boj proti zlu, boj proti neřestem (počty odpovědí):

U třetí otázky jsou preference podobné, jako u otázky č. 2 – 46 % rodičů požaduje více výuky v oblasti etiky, s tím, že většině stačí začlenění do stávajících

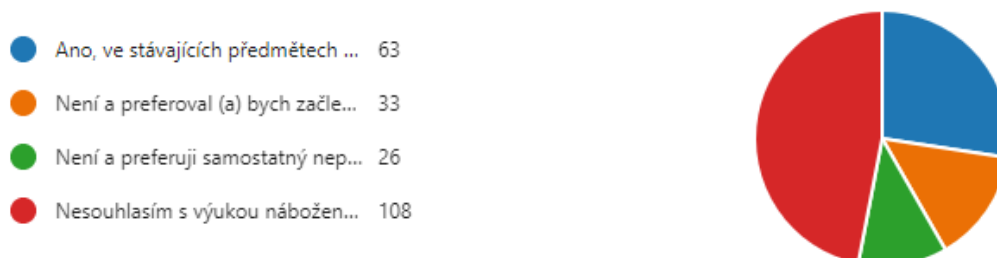
předmětů. I zde však Dokument pro náboženské vzdělávání dětí v České republice určuje vzdělávací obsah, který obsahuje výuku zmíněného učiva.

Čtvrtá otázka je zaměřená na okruh znalostí Bible a jejího poselství.

Rodiče si opět mohli vybrat ze čtyř odpovědí:

- a) Ano, ve stávajících předmětech se výuka probírá dostatečně.
- b) Není a preferoval (a) bych začlenění do stávajících předmětů.
- c) Není a preferuji samostatný nepovinný předmět náboženství.
- d) Nesouhlasím s výukou náboženství.

Graf č. 4: zařazování témat základů Bible, tradic křesťanství (počty odpovědí):

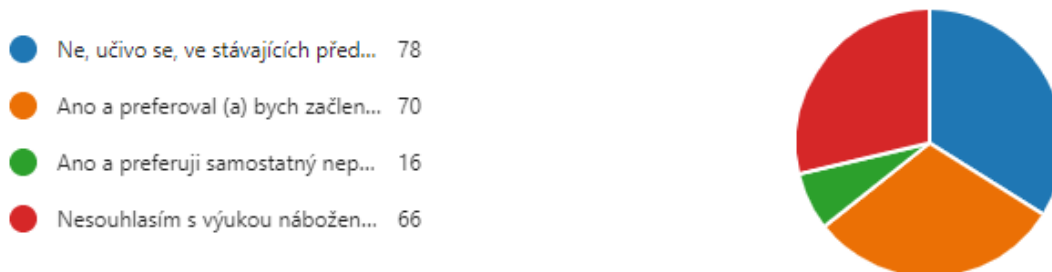
Rozšíření výuky o tradice křesťanství a také o učení o Bibli by přivítalo pouze 26 % respondentů a počet rodičů, kteří by chtěli základy Bible vyučovat v samostatném předmětu náboženství byl 26, což je téměř dvojnásobek počtu oproti minulým 2 otázkám. Odpovědi značí, že rodiče, kteří chtějí výuku náboženské výchovy ve škole ji zaměňují právě za učení o Bibli a jejím poselství. Výuka Bible a jejího poselství je však pouze jedním (byť velmi významným) ze čtyř tematických okruhů předmětu náboženská výchova [Dokument pro náboženské vzdělávání v České republice, 2021].

V páté otázce se rodiče svými názory vyjádřili k výuce základů křesťanského slavení, tak, jak je uveden v Dokumentu pro náboženské vzdělávání dětí v České republice, konkrétně k otázkám potřeby znalostí o křesťanských svátcích, v kontextu dějin spásy, znalostí liturgického roku. Otázka zněla: „**Chcete, ať se Vaše děti doví více o Vánocích, Velikonocích, adventu, dalších svátcích?**“ A možnosti odpovědí byly:

- a) Ne, učivo se, ve stávajících předmětech, probírá dostatečně.
- b) Ano a preferoval (a) bych začlenění do stávajících předmětů.

- c) Ano a preferuji samostatný nepovinný předmět náboženství.
- d) Nesouhlasím s výukou náboženství.

Graf č. 5: zařazování témat – Vánoce, Velikonoce, další svátky (počty odpovědí):

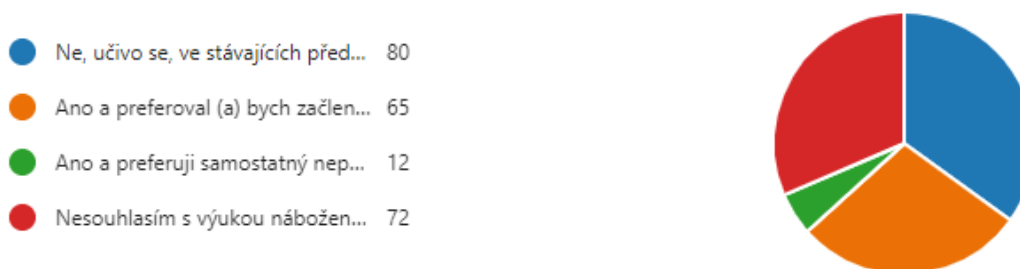
86 respondentů je přesvědčeno, že této problematice se věnuje málo výuky, avšak preference je v zařazení výuky o tradičních svátcích do stávajících předmětů. Je zajímavé, že ani v otázkách znalosti liturgického roku nechtějí všichni zájemci o výuku náboženství zařadit tato témata do tematických plánů předmětu náboženská výchova.

Šestá a osmá otázka byly zaměřeny na znalost světových a českých dějin křesťanství, včetně významných osobností dějin křesťanství na území Čech a Moravy.

Konkrétně šestá otázka: „Je důležité, aby Vaše dítě znalo významné české osobnosti a také velké české světce?“ Z odpovědí si rodiče mohli vybrat následující možnosti:

- a) Ne, učivo se, ve stávajících předmětech, probírá dostatečně.
- b) Ano a preferoval (a) bych začlenění do stávajících předmětů.
- c) Ano a preferuji samostatný nepovinný předmět náboženství.
- d) Nesouhlasím s výukou náboženství.

Graf č. 6: zařazování témat – osobnosti českých dějin, čeští světci (počty odpovědí):

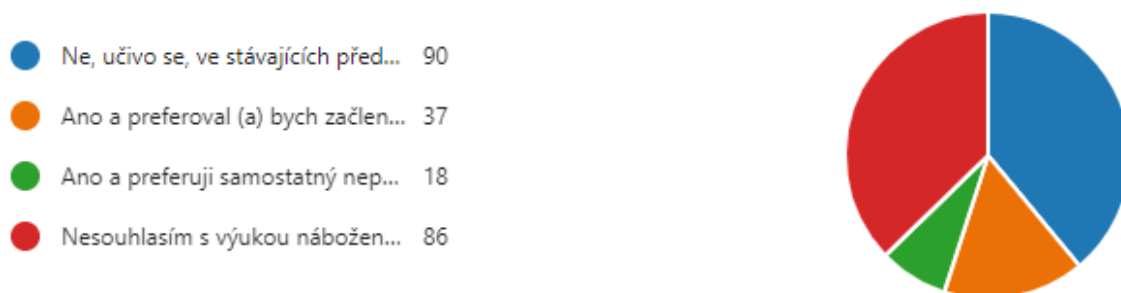

Podobně jako v 5. otázce, i zde si i zde rodiče myslí, že má být posílená výuka v tomto vzdělávacím okruhu v rámci stávajících předmětů. Zvyšuje se také počet rodičů, kteří si myslí, že výuka je již dostatečně zařazená ve stávajících předmětech. Po důkladném prostudování platného ŠVP dané školy je však zřejmá nedostatečnost výuku v oblasti základů dějin křesťanství a církve ve smyslu Dokumentu pro náboženské vzdělávání dětí v České republice.

Podobné rozložení odpovědí je i v otázce č. 8, která směřuje na znalost základů světových a českých dějin ve světle našich náboženských tradic, s možností odpovědí:

- a) Ne, učivo se, ve stávajících předmětech, probírá dostatečně.
- b) Ano a preferoval (a) bych začlenění do stávajících předmětů.
- c) Ano a preferuji samostatný nepovinný předmět náboženství.
- d) Nesouhlasím s výukou náboženství.

Graf č. 8: zařazování témat – výuka dějin v souladu s křesťanskými tradicemi (počty odpovědí):

I v této otázce je pouze menšina rodičů, kteří by si přáli rozšířit výuku. Pouze 37 rodičů by chtělo rozšířit výuku ve stávajících předmětech a 18 širší výuku v samostatném předmětu.

V sedmé otázce autor pokládá dotaz k případné výuce, která může směřovat k znalosti možného vztahu s Bohem, a k modlitbě, jako rozhovoru s Bohem. Současně byla otázka rozšířená o možnost získávání více informací o základech křesťanského učení jako celku. I zde byly možné podobné odpovědi:

- a) Ne, učivo se, ve stávajících předmětech, probírá dostatečně.
- b) Ano a preferoval (a) bych začlenění do stávajících předmětů.

- c) Ano a preferuji samostatný nepovinný předmět náboženství.
- d) Nesouhlasím s výukou náboženství.

Graf č. 7: zařazování témat – křesťanství, vztah a rozhovor s Bohem (počty odpovědí):

V této otázce rodiče ve většině nechtějí rozšíření výuky, 80 rodičů nechce, ať se jejich dítě dovídá více o křesťanství a úplně to zavrhuje dalších 113 respondentů, kteří zcela nesouhlasí s náboženskou výukou. 16 % rodičů si přeje pro své děti více informací o křesťanství, případně o vztahu s Bohem. Absolutní počet rodičů, kteří by chtěli v této výuce samostatný předmět náboženská výchova je však podobně vyšší, jako u otázky č. 4. která cílila na potřebu znalosti Bible a jejího poselství.

5.6.3 Dotazovaná oblast č. 2: Potřeba výuky náboženské výchovy

Druhá dotazovaná oblast je stěžejní částí dotazníku. Respondenti v něm deklarují svůj zájem přihlásit své dítě do výuky náboženství a současně vyjadřují svůj požadavek na zacílení případného modelu nepovinného předmětu. Tato oblast má pouze dvě otázky (9 a 10).

V deváté otázce rodiče jednoduše odpovídají, zda-li se jejich dítě bude nepovinného předmětu účastnit. I tady je možné sledovat několik možností odpovědí:

- a) Ano.
- b) Ne.
- c) Ne, protože nesouhlasím s výukou náboženství.
- d) Nevím, nejsem si jist(á), potřebuji další informace.

Graf č. 9: Zájem o výuku nepovinného předmětu náboženství (počty odpovědí):

Stěžejní otázka celého dotazníku je právě otázka číslo devět. 16 rodičů by, v případě zavedení nepovinného předmětu náboženství do takového předmětu dítě přihlásilo. Dalších 21 rodičů, potřebuje pro takové rozhodnutí další informace. Protože se jedná o nejdůležitější otázku celého dotazníku, byl rozbor otázky proveden ve větším detailu.

Protože někteří rodiče mají více dětí ve zkoumané základní škole, byl výzkum této otázky směřován na žáky. **Počet žáků, kteří by se přihlásili do náboženství je 18 a dalších 24 žáků potřebuje další informace. Jedná se tedy o 42 potenciálních žáků nepovinného předmětu náboženská výchova. Je třeba ještě připočítat případný zájem nových prváků, kteří mohou být osloveni až po zápisu do prvních tříd.**

V rozdělení na jednotlivé třídy je zájem následovný:

U budoucích deváťáků projevuje zájem o výuku náboženské výchovy 6 žáků (z toho 3 potřebují další informace).

U budoucích osmáků projevují zájem o výuku náboženské výchovy 2 žáci (z toho oba potřebují další informace).

U budoucích sedmáků projevuje zájem o výuku náboženské výchovy 5 žáků (z toho 4 potřebují další informace).

U budoucích šestáků projevuje zájem o výuku náboženské výchovy 7 žáků (z toho 2 potřebují další informace).

U budoucích pátáků projevuje zájem o výuku náboženské výchovy 6 žáků (z toho 4 potřebují další informace).

U budoucích čtvrtáků projevuje zájem o výuku náboženské výchovy 3 žáci (z toho 1 potřebuje další informace).

U budoucích třetáků projevuje zájem o výuku náboženské výchovy 5 žáků (z toho 4 potřebují další informace).

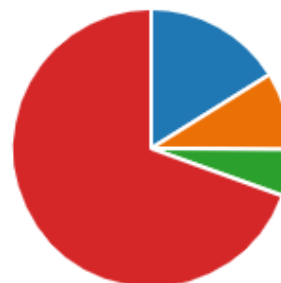
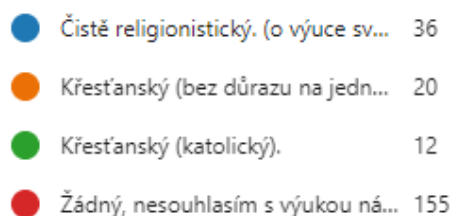
U budoucích druháků projevuje zájem o výuku náboženské výchovy 7 žáků (z toho 4 potřebují další informace).

Budoucí prvák je zatím pouze 1, ale zde budou rodiče ještě osloveni po zápisu, který je až po termínu kompletování diplomové práce.

Další otázka je neméně důležitá: rodiče mohou vyjádřit svou preferenci k modelu výuky. Otázka je důležitá především proto, že děti, kteří budou absolvovat tento předmět jsou z různých křesťanských církví, případně jsou bez daru víry. Desátá otázka tak zněla: „**Jaký model výuky náboženství byste preferoval(a)?**“ s možností odpovědí:

- a) Čistě religionistický (popis náboženství a náboženských systémů)
- b) Křesťanský (bez důrazu na jednotlivé církve a konfese).
- c) Křesťanský (katolický).
- d) Žádný, nesouhlasím s výukou náboženství.

Graf č. 10: Model výuky náboženství:

Polovina rodičů, kteří uvažují o výuce, by přivítala zaměření předmětu více na religionistiku, druhá polovina pak preferuje zaměření s křesťanským důrazem. Přičemž 12 rodičů preferuje výrazně katolický pohled. Dalších 20 rodičů požaduje pohled křesťanský, ale bez důrazu na jednotlivé křesťanské církve.

5.6.4 Dotazovaná oblast č. 3: Požadavky na učitele

Poslední dotazovanou oblastí je požadavek rodičů na vzdělání a náboženské vyznání učitele a také, v poslední otázce, mohli rodiče vyjádřit svůj požadavek na čas konání výuky nepovinného předmětu náboženství.

V 11. otázce rodiče vyjádřili preference k vzdělání případného učitele náboženství. Mohli si vybrat z možností:

- a) Vyučující je vzdělaný pouze v religionistice (všeobecné výuce náboženství).
- b) Vyučující je vzdělaný v religionistice a v křesťanské výchově.
- c) Jsem proti výuce náboženství.

Graf č. 11: Vzdělání učitele nepovinného předmětu náboženská výchova

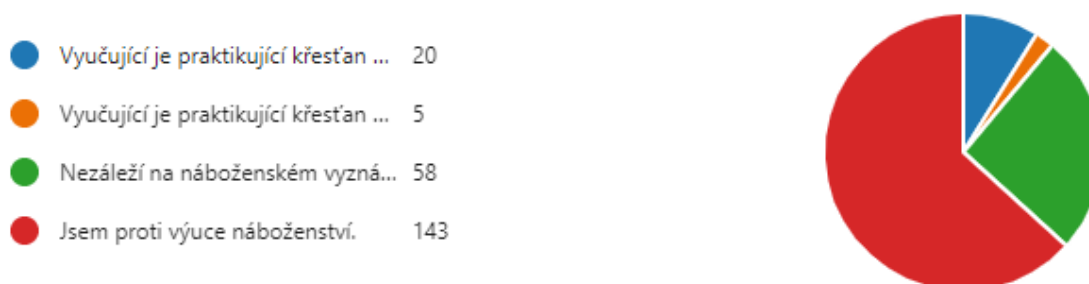

K této problematice se vyjádřilo 72 respondentů. Téměř polovina preferuje vzdělání učitele daného předmětu v religionistice. Druhá polovina by přivítala kromě religionistiky také vzdělání v učitelství náboženství. Zbýlých 154 rodičů je proti výuce náboženství.

Stejně tak mohli respondenti vyjádřit preference k náboženské příslušnosti vyučujícího. Ve 12. otázce se rozhodovali z možností:

- a) Vyučující je praktikující křesťan – jakékoliv křesťanské církve.
- b) Vyučující je praktikující křesťan – výhradně jedné konkrétní křesťanské církve (dle vyznání dítěte).
- c) Nezáleží na náboženském vyznání učitele – může být i nevěřící.
- d) Jsem proti výuce náboženství.

Graf č. 12: Víra učitele nepovinného předmětu náboženská výchova

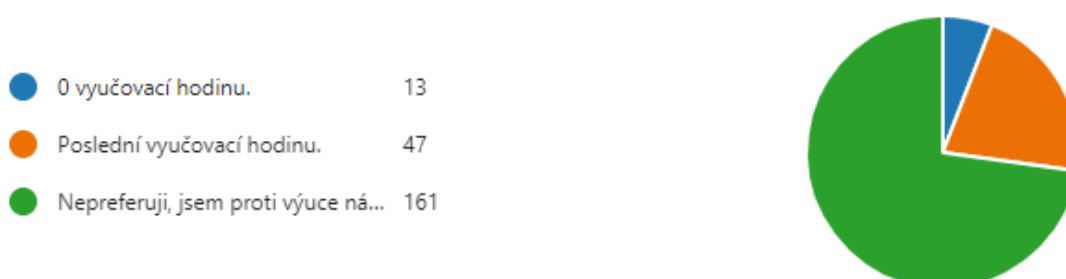

Z rodičů, kteří se vyjádřili k této otázce, si většina myslí, že vyučující může být i člověk nevěřící, menší část pak preferuje věřícího křesťana a pouze 5 rodičů by přivítala víru učitele stejnou, jako je víra konkrétního žáka. Pochopitelně, že je nemožné, aby ve skupině, která je nábožensky různorodá, vyučovali učitelé z různých církví.

V poslední, 13. otázce se rodiče vyjádřili k možnosti výuky předmětu náboženská výchova, zde jsou možné pouze varianty: před nebo po výuce povinných předmětů. Výběr byl z možností:

- 0 vyučovací hodinu.
- Poslední vyučovací hodinu.
- Jsem proti výuce náboženství.

Graf č. 13: Čas výuky nepovinného předmětu náboženská výchova

k této problematice se vyjádřilo 60 rodičů. Z nich si 13 myslí, že výuka náboženství se má realizovat od 7.00, většina pak preferuje odpolední hodiny.

5.7 Celkový výsledek průzkumu

Dotazníkového šetření se účastnilo 66 % oslovených rodičů. Rodiče 269 žáků vyplnili dotazník a odpověděli v rámci průzkumu, jehož cílem bylo v první řadě zjištění potřeby zavedení nepovinného předmětu náboženství do výuky Základní školy Karolíny Světlé, jako pilíře pro celkovou implementaci etického vyučování i řízení celé školy.

Z průzkumu vyplynulo, že rodiče 42 žáků chtějí výuku náboženské výchovy pro své dítě nebo o tom alespoň uvažují a potřebují k svému rozhodnutí další informace. 18 z nich je již přesvědčeno, že do výuky své dítě přihlásí.

Další informace, které rodiče požadují, získají na schůzce s ředitelem školy, která se uskuteční v dubnu 2023, a současně bude rodičům nabídnuta případná individuální konzultace o obsahu a cílech výuky předmětu náboženská výchova. Další informace mohou rodiče i žáci získat dotazy směřující na tři další křesťanské učitele, kteří jsou v pedagogickém sboru místní školy, případně se mohou dotazovat třídních učitelů.

Zastupitelé místních křesťanských církví ve městě byli rovněž informováni o připravované výuce křesťanskými učiteli této základní školy. Autor práce seznámil věřící katolického vyznání o zavedení výuky náboženství na základní škole při ohláškách na nedělní Mši svatě 26. 3. 2023 v Havířově, v kostele svaté Anny.

Také školní vzdělávací program, který je volně přístupný veřejnosti, bude doplněn o obsah nepovinného předmětu náboženská výchova.

Z odpovědí 9. otázky lze sestavit přibližný rámeček (počet vyučovaných skupin) náboženské výuky na Základní škole Karolíny Světlé (dle školského zákona lze vyučovat skupinu minimálního počtu 7 žáků). Vzhledem k tomu, že z průzkumu vyplynulo, že zájem o výuku nepovinného předmětu náboženská výchova, prostřednictvím rodičů, projevilo 18 žáků a dalších 24 k svému rozhodnutí potřebuje další informace, vzniknou minimálně 3 skupiny, které však bude možné případně rozšířit na podskupiny.

Skupiny budou rozděleny tak, jak dělí učivo nepovinného předmětu náboženství ČBK v Dokumentu pro náboženskou výchovu dětí v České republice. Takto bude dělen i obsah a rozsah výuky v školském vzdělávacím programu.

Skupina č. 1 (1. stupeň - 1. období) – 1. – 3. třída:

V této skupině deklarovali rodiče 5 žáků, že by chtěli zapsat své dítě do hodin náboženské výchovy a dalších 8 potřebuje bližší informace. Vzhledem k tomu, že bude přijato další 60 prváků, jejichž rodiče se ještě nemohli vyjádřit, je možné, že se tato skupina případně rozdělí na 2 podskupiny, pravděpodobně v ročníkovém členění. Bylo by lépe, kdyby se podařilo oddělit 1. třídu a vytvořit další podskupinu, neboť nároky na výuku prvního až třetího ročníku jsou jistě značné. Je třeba mít také na zřeteli náboženskou různorodost skupiny, která navíc zahrnuje i děti z nevěřících rodin.

Skupina č. 2: (1. stupeň - 2. období) – 4. – 5. třída:

Druhá skupina sloučí 4. a 5. ročníky, kde zájem projevili 4 rodiče žáků a dalších 5 potřebuje bližší informace. Pro rodiče v měsíci dubnu proběhnou informační schůzky, které určí konečný počet žáků skupiny. Bude se jednat o věkově vyváženou skupinu žáků čtvrtých a pátých tříd, kteří se již znají delší dobu ze školního prostředí základní školy-

Skupina č. 3: (2. stupeň) – 6. – 9. třída:

Poslední 3. skupinou budou žáci 2. stupně, kde rodiče deklarovali zájem u 9 žáků a dalších 11 potřebuje bližší informace. U této skupiny je také možné případné rozdělení do podskupin, dle ročníků. Rozdělení by bylo i žádoucí, protože věkový i vývojový rozdíl u žáků 6. až 9. třídy je značný.

Navíc zájemci o výuku z devátých tříd, kterých je šest (z nichž 3 ještě požadují další informace), tvoří specifický kolektiv, který se skládá především ze žáků neobdařených darem víry, a kteří v předchozím školním roce byli vyučováni ředitelem školy v předmětu občanská výchova, kde byla - v některých hodinách - prováděná příprava k výuce nepovinného předmětu náboženská výchova. Rozdělení této skupiny na podskupiny podle ročníků by bylo velmi žádoucí.

Je tedy pravděpodobné, že vzniknou minimálně 3 skupiny nepovinného předmětu náboženství, které zahájí výuku v září roku 2023. Vzhledem k tomu, že žáci odevzdají definitivní přihlášky k výuce náboženství až v měsíci květnu, nelze ještě (v termínu odevzdání diplomové práce) přesněji určit počet jednotlivých podskupin.

Výuku všech tří skupin bude realizovat autor diplomové práce, který má „vyučovací povinnost na místní základní škole“ - z pozice ředitele školy - 5 vyučovacích hodin týdně. Jeho významná část vyučovacích povinností tak bude využita v nově zavedeném nepovinném předmětu náboženská výchova.

Z dotazníků dále vyplynulo, že rodiče preferují vyučujícího, který je vzdělán v religionistice, případně i ve vyučování náboženství.

Pro tvorbu školního vzdělávacího programu jsou z dotazníku zřejmé i okruhy výuky, které jsou navíc v souladu s Dokumentem pro náboženské vzdělávání dětí v České republice, který vydala Česká biskupská konference s platností od 1. 9. 2022, a který je, jak se v něm píše, rámcovým programem pro výuku náboženství.

Ve školském vzdělávacím programu je vzdělávací obsah rozdělen právě pro popsání tří skupiny, a tak je členěn i vzdělávací obsah pro tyto jednotlivé skupiny. Současně však lze v ŠVP vysledovat i bližší rozdělení učiva podle ročníků, pro případ, že by se daná skupina rozdělila na podskupiny.

Školský vzdělávací program je dále tvořen obsahem učiva dle čtyř tematických okruhů tak, jak předurčuje Dokument pro náboženské vzdělávání dětí v České republice, a to vždy pro každou skupinu zvlášť.

Dotazníkové šetření tak významně pomohlo při implementaci nepovinného předmětu náboženství, a to z hlediska určení skupin, pro které bude realizována výuka, tak také pro vytvoření školského vzdělávacího programu, který je rovněž součástí diplomové práce.

Pokud bude zájem rodičů žáků nakonec vyšší (vždy bude záležet až na vyplněných přihláškách do nepovinného předmětu náboženská výchova), bude škola skupiny členit na podskupiny, pravděpodobně dle ročníků. Takto je také zpracován školní vzdělávací program, který specifikuje učivo až na ročníky.

Po definitivním určení vyučovaných skupin, budou autorem diplomové práce vytvořeny konkrétní tematické plány nepovinného předmětu náboženská výchova.

Následně bude předmět zapracován do rozvrhu školy tak, jak vyplynulo z dotazníkového průzkumu, tedy jako poslední hodina výuky dané skupiny.

6 Postup při implementaci nepovinného předmětu náboženství

6.1 Komunikace s rodiči a žáky ZŠ Karolíny Světlé v Havířově

6.1.1 Komunikace s dětmi – žáky školy

Nejdříve autor identifikoval víru a případnou příslušnost k církvi pedagogických pracovníků školy. Pomoc pedagogického sboru (křesťanských učitelů) při oslovení dětí se ukázala jako klíčová, protože mezi učiteli a žáky je mnohdy vytvořen dlouholetý hodnotný vztah důvěry. V pedagogické sboru, při neformálních, ale i formálních rozhovorech byly identifikováni 3 praktikující křesťanští učitelé, z toho 1 učitelka katolického vyznání. Tito učitelé pomohli s rozeznáním křesťanských žáků v jednotlivých třídách, což pomohlo k prvnímu důležitému kroku implementace.

Dle školského zákona se totiž musí k výuce náboženství přihlásit minimálně 7 dětí, pak je škola zákonem povinná zařadit náboženskou výchovu do školního vzdělávacího programu a následně škole vzniká povinnost realizovat výuku nepovinného předmětu náboženství. Po prvotní identifikaci, připravil autor prvotní prezentaci výuky náboženství (pochopitelně dle věku a ročníku žáků) a současně vhodnou, opět dle věku žáků, perikopu z Písma svatého, kterou pak užil jako začátek své prezentace o výuce náboženské výuky v daném ročníku. Takto byly osloveny třídy, kde se předpokládal zájem dětí, vzhledem k jejich víře, o výuku náboženství. Současně na těchto prezentacích, byly dětem se zájmem o výuku, rozdány přihlášky do náboženské výchovy na školní rok 2023/2024. Po získání potřebného množství přihlášek (minimálně 7), tedy „žádostí o výuku náboženství“, se mohlo přistoupit k dalším krokům.

Dalším krokem byla distribuce dotazníků, který byl průzkumem zjišťování zájmu rodičů o výuku náboženství, ale také případné zaměření výuky, či osobnosti učitele. Distribuce se uskutečnila 20. března 2023.

6.1.2 Komunikace s rodiči

Rodičům všech dětí byly distribuovány dotazníky, kterými zákonní zástupci mohli vyjádřit souhlas, či nesouhlas s výukou náboženství a současně byli rodiče

požadání, aby dotazníkem pomohli usměrnit případnou výuku nepovinného předmětu náboženství a to z hlediska obsahového, konfesního, či osobnosti učitele náboženství – viz. příloha č. 1. Dotazník. Výsledky průzkumu jsou součástí kapitoly 5.7 diplomové práce.

Dotazník byl distribuován pomocí informačního systému, který pak značně usnadnil vyhodnocení průzkumu.

6.2 Komunikace s farností

6.2.1 Komunikace s místním farářem a místními církvemi

Místní farář farností Římskokatolické farnosti sv. Markéty Havířov-Bludovice, Římskokatolické farnosti sv. Anny Havířov-Město a Římskokatolické farnosti sv. Markéty Havířov-Bludovice P. Mgr. Petr Kříbek byl zavedení nepovinného předmětu náboženství nakloněn. Autor diplomové práce na místní faře vedl několik jednání, které se týkaly rozdělení výuky na náboženskou výchovu, která bude probíhat ve škole a na vlastní katechezi, která zůstane výukou a přípravou na faře. Farář byl ústřední postavou celého projektu při udělování povolení biskupství k výuce náboženství – kanonické mise a také při komunikaci s místními farníky.

6.2.2 Komunikace s místními farníky

Komunikace s místními farníky proběhla na třech úrovních. První byla již zmíněná úroveň místního faráře, který farníkům dal prvotní informace. Další informační zdroj byla komunikace učitelky Základní školy Karolíny Světlé v Havířově, která patří do místní katolické komunity, třetí úroveň pak byla zajištěná autorem práce, který dostal prostor představení projektu zavedení výuky náboženství na místní škole v ohláškách po nedělní mši svaté, 26. března 2023. Autor představil celý projekt farníkům v kostele sv. Anny v Havířově při ohláškách.

V dalších dvou křesťanských církvích se postaraly o propagaci záměru další křesťanské učitelky.

Těmito kanály se podařilo rozšířit v celé křesťanské komunitě v Havířově zpráva, že od roku 2023/2024 se bude nepovinný předmět náboženství vyučovat na Základní škole Karolíny Světle v Havířově Podlesí.

6.2.3 Žádost o kanonickou misi

O kanonickou misi požádal P. Mgr. Petr Kříbek, místní katolický farář, Biskupství ostravsko opavské, která byla následně přislíbená, realizátorovi projektu a autorovi diplomové práce. Místní katechetické centrum, také poskytlo prvotní informace k výuce předmětu v oblasti Ostravsko-opavské diecéze.

6.3 Komunikace s úřady

Následovala komunikace o záměru vyučovat náboženství s úřady, tedy se zřizovatelem školy, kterým je Městský úřad v Havířově a s Krajským úřadem Moravskoslezského kraje, který zabezpečuje školu metodickými pokyny a také financemi, které jsou škole určeny státním rozpočtem. Protože realizátor projektu zavedení náboženské výchovy a autor diplomové práce je současně ředitelem zmiňované školy má zákonem stanovenou vyučovací povinnost 5 vyučovacích hodin. Tato vyučovací povinnost může být tvořena i nepovinným předmětem náboženství, to však má své souvislosti s rozpočtem školy, proto je důležitá i vědomost právě krajského úřadu.

6.3.1 Městský úřad

Komunikace o záměru probíhala při hodnocení městských škol, které každoročně provádí Městský úřad v Havířově, jejíž písemnou rekapitulaci jsou povinni vypracovat ředitelé městských škol každé pololetí v roce. Ředitelé všech městských škol si stanoví (škole, v které působí), úkoly, které pak, po prezentaci záměrů, se stanou pro školu závazné. Ředitel ZŠ Karolíny Světlé a autor práce vytyčil jako jeden z úkolů školy, kterou řídí, zavedení výuky nepovinného předmětu náboženství pro školní rok 2023/2024. A tento záměr předal zřizovateli 1. března 2023, který pak obhajoval 11. dubna 2023 na jednání s náměstkyní primátora pro školství a kulturu města Havířova.

6.3.2 Krajský úřad

Škola má povinnost, pokud jsou splněny zákonem stanovené podmínky, vyučovat nepovinný předmět náboženství. Výuka je hrazena z rezerv krajského úřadu podle pravidel, která jsou určena směrnicí MŠMT. Škola musí požádat krajský úřad o financování tohoto předmětu, k čemuž dojde v srpnu 2023.

6.4 Tvorba ŠVP předmětu náboženství

6.4.1 ŠVP

Dle katechetického a pedagogického centra Biskupství ostravsko-opavského se obsah náboženské výchovy, v této diecézi, řídí Osnovami k výuce náboženské výchovy římskokatolické církve v 1. – 9. ročníku základní školy.

Současně však Česká biskupská konference, její katechetická sekce, vydala v roce 2021, s platností od 1. 9. 2022, ve spolupráci s diecézními katechetickými centry, RÁMCOVÝ PROGRAM pro evangelizaci a katechezi dětí školního věku a výslovně se zmiňuje o nutnosti realizace tohoto programu ve školním prostředí [Dokument pro náboženské vzdělávání dětí v České republice, 2021, s. 2]. A navíc obsah citovaného dokumentu je dokumentem, který je zpracován tak, jak se v něm uvádí, aby korespondoval s RVP pro základní školy a je základem pro zařazení předmětu náboženství do konkrétního ŠVP. [Dokument pro náboženské vzdělávání dětí v České republice, 2021, s. 3].

Proto i konkrétní osnovy předmětu náboženská výchovy, který bude zařazen Školského vzdělávacího programu Základní školy Karolíny Světlé v Havířově, se musí přidržovat obou uvedených dokumentů.

Učivo, tak jak doporučuje Dokument pro náboženské vzdělávání dětí v České republice, je v ŠVP rozděleno na 1. a 2. stupeň, přičemž je zde ještě dílčí dělení 1. stupně na 1. období (třídy 1. až 3. ročníku) a na 2. období (třídy 4. a 5. ročníku). Výstupy, dle zmíněného dokumentu autor diplomové práce již zmínil v kapitole 4.4.1.

Při tvorbě ŠVP náboženská výchova začleněná do Školního vzdělávacího programu ZŠ Karolíny Světlé v Havířově, autor doplní kapitolu 3 – Charakteristika ŠVP [Školní vzdělávací program ZŠ Karolíny Světlé. Harmonie ducha i těla., 2022, s. 9]. – konkrétně v kapitole 3. 2. výchovné a vzdělávací strategie, podkapitoly kompetence občanské se doplní: „Formou nepovinného předmětu seznamuje žáky se základy křesťanství v souvislosti se středoevropskou tradicí a kulturou.“ [Biskupství ostravsko-opavské, Příspěvek k charakteristice školy].

Učební plán ŠVP, v konkrétní škole – Karolíny Světlé, Havířov-Podlesí, kapitola 4 bude doplněn o nepovinný předmět náboženství a to následovně:

Vyučovací oblast: náboženství

Vyučovací předmět náboženská výchova

Časová (hodinová) dotace:

1. období 1. stupně (1. až 3. třída) - 1 hodina týdně

2. období 1. stupně (4. až 5. třída) - 1 hodina týdně

2. stupeň (6. až 9. třída) - 1 hodina týdně.

V rámci jednoho období škola může vyučovat i více podskupin.

Učivo, v každém ze tří jmenovaných období, bude vždy rozděleno do čtyř tematických okruhů, které se prolínají. Rozhodně se nejedná o samostatná témata, nýbrž o čtyři úhly pohledu, který musí být přítomen v každém vyučovacím období. [Dokument pro náboženské vzdělávání dětí v České republice, 2021, s. 4]. Jedná se o okruhy:

a) základy křesťanského učení:

Žáci se seznámí se základním poselstvím, a také základním obsahem křesťanské víry. Žák se učí rozumět obsahům křesťanské víry, uvažuje o nich a případně propojuje se svým životem. Žák se učí odhalit zjevení Boží. Tato kapitola je taky úvodem do dějin spásy. [Dokument pro náboženské vzdělávání dětí v České republice, 2021, s. 5].

b) Bible a její poselství:

Žáci se učí porozumět biblické řeči, učí se schopnosti číst texty z Bible. Hledají, prostřednictvím rozhovorů o nich, poselství pro svůj život. [Dokument pro náboženské vzdělávání dětí v České republice, 2021, s. 9].

c) životní styl křesťanů:

Tento tematická okruh doslova vychází ze způsobu života Ježíše a ukazuje na životní styl všech křesťanů. Výsledkem vzdělávání je osobnost, která svůj život utváří dle principů etiky, a která se dokáže zapojit do dění ve společnosti. [Dokument pro náboženské vzdělávání dětí v České republice, 2021, s. 12].

d) základy křesťanského slavení:

Okruh učí žáky osobní modlitbě, učí je oceňovat význam modlitby pro život. Je všeobecně zaměřen na rozvoj spirituality žáků. Učí je chápat význam křesťanského slavení a kontextu slavení v rámci dějin spásy. [Dokument pro náboženské vzdělávání dětí v České republice, 2021, s. 16].

6.4.2 Učební osnovy nepovinného předmětu náboženství

Učební osnovy, kapitola 5 ŠVP, doplní autor následovně:

Zdroje budou:

- a) ŠVP předmětová osnova – návrh, který odpovídá Osnově k výuce náboženské výchovy Římskokatolické církve v 1. – 9. ročníku základní školy schváleném ČBK v roce 2003.
- b) Osnovy k výuce náboženské výchovy Římskokatolické církve v 1. – 9. ročníku základní školy schváleném ČBK v roce 2003, které jsou závazné k výuce v diecézi ostravsko-opavské.
- c) Dokument pro náboženské vzdělávání dětí v České republice, 2021.
- d) Katechismus katolické církve.
- e) VLKOVÁ, Gabriela, Ivana. Slovo Boží a slovo lidské.
- f) Výsledky dotazníkového průzkumu, které jsou kapitolou 5. 7 diplomové práce.

Osnovy ŠVP budou při konkrétní výuce doplněny konkrétními tematickými plány, které budou platné, dle přihlášených žáků (dle ročníku studia, jejich počtu), budou se také diskutovat s místním farářem.

Školní výstupy pro každou skupinu jsou rozděleny do čtyř tematických okruhů, které se doplňují: Základy křesťanského učení, Bible a její poselství, Životní styl křesťanů, Základy křesťanského slavení. [Dokument pro náboženské vzdělávání dětí v ČR. 2021]

Tabulka 5: ŠVP - vzdělávací obsah nepovinného předmětu Náboženství pro 1. období 1. stupně

Školní výstup, žák:	učivo	ročník
O.: základy křesťanského učení: Učí se vytvářet živý vztah k Bohu a je veden k aktivizaci života z víry. Poznává historické i současné Boží působení. Zamýšlí se nad základy křesťanské víry a dává je do souvislosti k svému životu.	Člověk je stvořen, jako Boží obraz, z lásky	1
	Církev jako společenství Ježíšových učedníků	2
	Hřích v životě člověka a Boží pomoc	3
	Ježíšovy mocné činy – uzdravování nemocných	1
	Ježíšovy mocné činy – odpouštění hříchů	2
	Bůh provází člověka – příběh učedníků - do Emauz	3
	Modlitba vlastními slovy	1
	Otevřenost k následování Ježíšova jednání, učedníků	2
	Dary Božího ducha, př. ke křesťanskému jednání	3
	Oblast Bible a její poselství: Rozumí jazyku Bible (vzhledem k svému věku).	Boží slovo, Boží dar člověku [KKC 101-133]
Jazyk bible – historické události, prorocství		2
Jazyk bible – podobenství, obrazná vyjádření		3
Ví, že Bible je Boží slovo, promlouvající do života lidského.	Boží slovo zapsané lidmi	1
	Rozdělení Bible	2
	Vyhledávání v Bibli	3
Převypráví vybrané biblické události, uvažuje nad poselstvím těchto událostí, vzniká vztah mezi žákem a Bohem.	Biblické obrazy stvoření	1
	Egyptské otroctví a vyvedení izraelského národa	2
	Smlouva s Hospodinem, vstup do zaslíbené země	3
Oblast životní styl křesťanů: Učí se vděčnosti za život, začíná si uvědomovat hodnotu světa, ale i hodnotu svého života	Jedinečnost každého člověka	1
	Dle knihy Genesis – biblický obraz Boha a člověka	2
	Naděje v Boží dobrotu a milosrdenství (Zacheus)	3
Rozliší dobré a špatné jednání, učí se schopnosti sebeovládání	Biblický příběh o Mojžíšovi, který přijímá desatero	1
	Desatero, jako životní pravidla, která osvobozují	2,3
Rozvíjí vlastní svědomí, chápe hřích jako zlo, podílí se na kultivaci vlastního svědomí	Jednání ve shodě se svědomím a výchova svědomí	1
	Jednotlivá přikázání desatera	2
	Svátost smíření, svátost radosti z návratu k Bohu	3
Učí se respektu k druhým lidem, učí se omluvit, ale též rozdělit se, respektuje a hlavně naslouchá názorům druhých	Přikázání lásky, jako základ vztahů	1
	Základy vztahů lidí ve společenství	2
	Zodpovědnost za rozvoj mezilidských vztahů	3
Přijímá spoluzodpovědnost za stvoření na své úrovni, ví, že je spoluzodpovědný za Je schopný zařadit se do církevního spol	Solidarita a pomoc těm, co potřebují pomoc	1
	Ochrana a rozvoj stvořeného světa	2
	Církev – život v rodině, farnosti, diecéze, národa	3

Oblast křesťanského slavení: Rozumí částem liturgického roku	Advent, Vánoce, půst, Velikonoce, mezidobí	1
	Slavnosti a svátky	2
	Biblické události – liturgie Svatého týdne	3
Zná smysl svátostí, význam křtu, svátostí smíření a eucharistie	Smysl svátostí	1
	Eucharistie, Svátost smíření, křest	2
	Biblické události – liturgie Svatého týdne	3
Chápe modlitbu jako rozhovor s Bohem, rozumí obsahu některých modliteb, je schopný vyslovit modlitbu vlastní	Rozhovor s Bohem, znamení kříže	1
	Otče náš, Zdrávas Maria, Anděl Páně	2
	Vyznání víry, vlastní modlitba	3
Orientuje se při mši svaté a dokáže se do ní také zapojit	Poslední večeře jako slavnost [KKC 1328-1344]	1
	Liturgický prostor a slavení mše svaté	2
	Biblická souvislost slavení mše svaté	3

Tabulka 6: ŠVP - vzdělávací obsah nepovinného předmětu Náboženství pro 2. období 1. stupně

Školní výstup, žák:	učivo	ročník
O.: základy křesťanského učení: Vznik, začátky a základy církve, zná vybrané světce a křesťanské osobnosti Zná základy křesťanské víry, vyzná se v základech dějin spásy a vrcholu (JK) Poznává Boží působení v dějinách i současnosti	Sv. Lucie, Sv. Maria, sv. Josef, tři mudrci	4
	Svatí – Ježíšovi přátelé a spolupracovníci	5
	Bůh žije ve společ. Trojice: Otec, Syn a Duch Svatý	4
	Ježíš (přichází jako Spasitel)–přítel a učitel pro život	5
	Ježíšovo narození, Poslední večeře, vzkříšení	4
	Nanebevstoupení, seslání Ducha svatého	5
Oblast Bible a její poselství: Kultura a život izraelského národa v biblické době	Biblický příběh o Mojžíšovi (Ex 1 -20)	4
	Biblické události – Pascha, přechod mořem, apod.	5
Prohloubení znalosti starozákonních a novozákonních událostí	Biblický příběh o Abrahámovi (Gn 12 – 22)	4
	Zjevení Boha v Ježíši Kristu	5
Vztah důvěry vůči Bohu a jeho záměrům, díky porozumění biblickým textům	Příběh Abraháma – víra v Boha, zkušenost důvěry	4
	Hlásání Božího království Ježíšem (slova a skutky)	5
Oblast životní styl křesťanů: Rozvíjí sebevědomí, zodpovědné jednání vděčnost, usmíření, schopnost empatie	Situace solidarity	4
	Láska, jako základ vztahů	5

Rozlišuje hřích, jako zlo, rozumí principům křesťanské etiky	Hřích, jako narušení vztahů	4
	Příslib Božího král. (blahoslavenství [Mt: 5.1-11])	5
Umí se aktivně (drobnými úkony) podílet na životě společenství a na rovině farnosti	Církev náš společný dům, učení apoštola Pavla	4
	misie	5
Oblast křesťanského slavení:		
Rozumí křesťanským svátkům, zapojuje se do slavení mše svaté	Adventní doba v obraze cesty ke světlu	4
	Vánoce, oslava narození JK, Události křížové cesty	5
Prohluhuje své poznání svátostí, rozumí obsahu modliteb	Modlitba díky a chvály, prosebná a přímluvná modl.	4
	Zkušenost vyslyšené modlitby (biblický úryvek)	5

Tabulka 7: ŠVP - vzdělávací obsah nepovinného předmětu Náboženství pro 2. stupeň

Školní výstup, žák:	učivo	ročník
O.: základy křesťanského učení:		
Rozvíjí svůj vztah k trojjedinému Bohu, učí se spolupracovat s Duchem Svatým, umí představit obsah křesťanství, rozpozná církev jako společenství Božího lidu Rozumí dějinám křesťanství ve světě, v Čechách, chápe, že se jedná o kořeny západní a národní kultury, rozpozná dějiny církve (silné i slabé stránky) Má vhled do tradic světových náboženství, uznává svobodu každého člověka na vyznání	Význam Ježíše, Ježíš jako vrchol zjevení Boha	6
	Duch Svatý dává nová život, proniká do života	7
	Základy eschatologie	8
	Člověk jako Boží obraz, spolupráce na Božím díle	9
	Světové dějiny: křesťanství v 1. stoletích, mnišství	6
	Rozdělení křesťanů, ekumenismus, misijní činnost	7
	Křesťanství v Čechách - významné osobnosti	8
	Církev v době totalitních režimů	9
	Křesťanství	6
	Judaismus, Islám	7
	Hinduismus, buddhismus	8
	Nebezpečí sekt, ateismus	9
Oblast Bible a její poselství:		
Orientuje se v biblických textech, rozlišuje literární druhy, hledá jejich poselství, umí o něm diskutovat a hledá propojení s vlastním životem	Živé Boží slovo a slovo lidské	6
	Členění Bible	7
	Jazyk Starého zákona, písmo a psací materiál	8
	Dějiny textu [Vlková, 2007, s. 72]	9
Čte starozákonní texty a objevuje v nich přítomnost Boha, kterého pak identifikuje i v životě člověka a lidstva	Biblické stvoření – antropologie křesťanská	6
	Biblické smlouvy Boha s člověkem	7
	Král David a doba královská	8
	Dar smluv ve Starém zákoně	9
Čte novozákonní texty a objevuje v nich	Ježíš Kristus a Nová smlouva	6
	Rozdělení Nového zákona	7

přítomnost Ježíše, a jeho význam pro lidstvo i pro svůj život osobní	Poselství života biblických žen a mužů	8
	Ježíšovy mocné činy i slova	9
Oblast životní styl křesťanů:		
Díky křesťanské antropologie dokáže rozvíjet zdravé sebevědomí, rozvíjí vlastní osobnost, a přemýšlí o svém osobním povolání	Výchova svědomí	6
	Boží milost a vlastní hříšnost	7
	Duchovní boj a výchova svědomí	8
	Budování ctností	9
Dokáže přijmout přikázání lásky, a díky němu hledá dobro především pro druhé lidi, získal schopnost odpouštět, smířit se, i milovat své nepřítelé jako Boží obraz	Boží láska k člověku a osobní povolání	6
	Ochrana svobody člověka	7
	Všeobecné kněžství věřících	8
	Seznámení s různými životními stavy	9
Díky znalostem křesťanské antropologie dbá o zachování lidské důstojnosti ve vztahu k důležitým bioetickým tématům	Antropologie	6
	Biologie a novodobé problémy	7
	Eutanazie	8
	Důstojnost muže a ženy, sexualita lidské osoby	9
Lidskou svobodu dokáže pochopit, váží si ji a současně ji chrání a také hájí, dokáže čelit formám násilí, ale také závislostem (např. komunismus, drogy, šikana, hry,...)	Důstojnost života a jeho ochrana, svoboda	6
	Formy závislosti a prevence	7
	Drogy, alkohol	8
	Důstojnost práce a zdravý odpočinek	9
Dokáže projevit opravdový zájem o celkové dění – ekologie, solidarita, církev, obec), chce být společensky angažovaný	Hodnota oběti a odříkání	6
	Úcta k druhým lidem	7
	Mezigenerační vztahy	8
	Vzory křesťanského života	9
Oblast křesťanského slavení:		
Aktivně se dokáže zapojit do slavení liturgie	Liturgický prostor	6
	Liturgické slavení	7
	Liturgie slavená, liturgie žitá	8,9
Dovede vysvětlit význam svátostí, svátostin, umí propojit život a liturgické slavení	Svátostí, znamení Boží blízkosti a pomoci člověku	6
	Svátostiny	7
	Význam jednotlivých svátostí	8
	Život ze svátostí	9
Nechává se vést Duchem Svatým, v modlitbě již umí předložit Bohu vše	V Boží přítomnosti díky modlitbě	6
	Životní styl křesťana - modlitba	7
	Druhy modlitby, denní modlitba církve	8
	Modlitba ve společenství	9

6.4.3 Návaznost průřezových témat ŠVP

Nastavení průřezových témat ŠVP ZŠ Karolíny Světlé se přidrzuje průřezových okruhů témat, která jsou daná RVP a to přesně v určených jednotlivých tematických okruzích. Dílčí průřezová témata tematických okruhů, jsou pak přizpůsobená podmínkám konkrétní školy. [Školní vzdělávací program ZŠ Karolíny Světlé, 2022, s. 16-18]. Jednotlivé okruhy průřezových témat jsou popsány v kapitole 4.3.6 diplomové práce: Začlenění dílčího průřezového tématu do ročníku se děje podle obsahu učební osnovy (v diplomové práci je obsah výuky dle ročníků uveden v kapitole 5.3.2).

a) Průřezová témata okruhu: **osobnostní a sociální výchova** se v ŠVP ZŠ Karolíny Světlé dělí na dílčí průřezová témata:

- **Rozvoj schopností a poznání**
Začlenění průřezového tématu do ročníku: 1, 6, 7, 8, 9,
- **Sebepoznání a sebepojetí**
Začlenění průřezového tématu do ročníku: 1, 4, 6, 7, 8, 9,
- **Seberegulace a sebeorganizace**
Začlenění průřezového tématu do ročníku: 1, 3, 6, 7, 8, 9,
- **Psychohygienu**
Začlenění průřezového tématu do ročníku: 1, 3, 4,
- **Kreativita**
Začlenění průřezového tématu do ročníku: 1,
- **Poznávání lidí**
Začlenění průřezového tématu do ročníku: 1, 6, 7, 8, 9,
- **Mezilidské vztahy**
Začlenění průřezového tématu do ročníku: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9,
- **Komunikace**
Začlenění průřezového tématu do ročníku: 1, 2, 3, 6, 7, 8, 9,
- **Kooperace a kompetence**
Začlenění průřezového tématu do ročníku: 1, 6, 7, 8, 9,
- **Řešení problémů a rozhodovací dovednosti**
Začlenění průřezového tématu do ročníku: 2, 3, 8, 9,
- **Hodnoty, postoje, praktická etika**
Začlenění průřezového tématu do ročníku: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9,

b) Průřezová témata okruhu: **výchova demokratického občana** se v ŠVP ZŠ Karolíny Světlé dělí na dílčí průřezová témata:

- **Občanská společnost a škola**
Začlenění průřezového tématu do ročníku: 0
- **Občan, občanská společnost a stát**
Začlenění průřezového tématu do ročníku: 0
- **Formy participace občanů v politickém životě**
Začlenění průřezového tématu do ročníku: 0
- **Principy demokracie jako formy vlády a způsobu rozhodování**
Začlenění průřezového tématu do ročníku: 6, 7, 8, 9,

c) Průřezová témata okruhu: **výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech** se v ŠVP ZŠ Karolíny Světlé dělí na dílčí průřezová témata:

- **Evropa a svět nás zajímá**
Začlenění průřezového tématu do ročníku: 6, 7, 8, 9,
- **Objevujeme Evropu a svět**
Začlenění průřezového tématu do ročníku: 6, 7, 8, 9,
- **Jsme Evropané**
Začlenění průřezového tématu do ročníku: 6, 7, 8, 9,

d) Průřezová témata okruhu: **multikulturní výchova** se v ŠVP ZŠ Karolíny Světlé dělí na dílčí průřezová témata:

- **Kulturní diference**
Začlenění průřezového tématu do ročníku: 1, 4,
- **Lidské vztahy**
Začlenění průřezového tématu do ročníku: 1, 2, 3, 4,
- **Etnický původ**
Začlenění průřezového tématu do ročníku: 0
- **Multikulturalita**
Začlenění průřezového tématu do ročníku: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9,
- **Princip sociálního smíru a solidarity**
Začlenění průřezového tématu do ročníku: 1,

e) Průřezová témata okruhu: **environmentální výchova** se v ŠVP ZŠ Karolíny Světlé dělí na dílčí průřezová témata:

- **Ekosystémy**
Začlenění průřezového tématu do ročníku: 2,
- **Základní podmínky života**
Začlenění průřezového tématu do ročníku: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9,
- **Lidské aktivity a problémy životního prostředí**
Začlenění průřezového tématu do ročníku: 1, 2,
- **Vztah člověka k prostředí**
Začlenění průřezového tématu do ročníku: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9,

f) Průřezová témata okruhu:: mediální výchova se v ŠVP ZŠ Karolíny Světlé dělí na dílčí průřezová témata:

- **Kritické čtení a vnímání mediálních sdělení**
Začlenění průřezového tématu do ročníku: 6, 7, 8, 9,
- **Interpretace vztahu mediálních sdělení a reality**
Začlenění průřezového tématu do ročníku: 6, 7, 8, 9,0
- **Stavba mediálních sdělení**
Začlenění průřezového tématu do ročníku: 6, 7, 8, 9,
- **Vnímání autora mediálních sdělení**
Začlenění průřezového tématu do ročníku: 6, 7, 8, 9,
- **Fungování a vliv médií ve společnosti**
Začlenění průřezového tématu do ročníku: 6, 7, 8, 9,
- **Tvorba mediálního sdělení**
Začlenění průřezového tématu do ročníku: 6, 7, 8, 9,
- **Práce v realizačním týmu**
Začlenění průřezového tématu do ročníku: 6, 7, 8, 9,

6.4.4 Výukové metody nepovinného předmětu náboženská výchova

Přestože výukové metody nejsou tématem diplomové práce, přesto autor zmíní alespoň několik hlavních podnětů k využívání výukových metod využívaných v nepovinném předmětu náboženská výchova.

Pro dosažení cílů vzdělávání v nepovinném předmětu Náboženství, není možné využívat výhradně (nebo z velké části) frontální výuku. [Dokument pro náboženské vzdělávání dětí v České republice, 2021, s. 4]. Výuka by měla být postavena na společných diskuzích, hledání, objevování, případně dalších, jako je např. skupinová práce, či společné řešení, učitel v takových hodinách se stává průvodcem žáků. Vhodným návodem se jeví např. metodika Dobrého pastýře [Katecheze dobrého pastýře. 2023], který právě aktivizačními metodami dokáže povzbudit náboženský potenciál dětí minimálně ve věku 6 – 12 let. Některé tematické celky, které jsou v osnovách předmětu náboženství jako např. Svátosti (smíření, křest, Eucharistie), Advent, Vánoce, Velikonoce, apod. lze vyučovat zcela dle uvedené metodiky, která se jeví pro daná témata jako metoda velmi vhodná a přitažlivá.

Žáci, ale také musí být vedeni k využívání metodiky kritického myšlení, tak, aby dokázali pracovat s informacemi, aby dokázali argumentovat, formulovat názory vlastní, ale také s úctou a respektem naslouchat druhým lidem. [Dokument pro náboženské vzdělávání dětí v České republice, 2021, s. 4].

6.5 Zavedení výuky náboženství ve škole Karolíny Světlé v Havířově Podlesí od školního roku 2023/2024

Byly připraveny osnovy výuky nepovinného předmětu Náboženství, pro výuku 1. stupně – 1. období (1. – 3. třída), 1. stupně – 2. období (4. – 5. třída) a pro výuku 2. stupně. Výuka je tedy připravená minimálně pro 3 skupiny žáků. Osnovy byly zpracovány do ŠVP tak, aby celý předmět mohl být zařazen do realizace výuky, která bude akceptována i ze strany České školní inspekce a metodických orgánů krajského i městského úřadu.

Na ZŠ Karolíny Světlé v Havířově Podlesí proběhla také příprava vhodné učebny, tak, aby mohly být užívané popsané výukové metody. Výuku povede autor diplomové práce, který je současně řádným pedagogickým pracovníkem zmíněné školy, výuka nepovinného předmětu náboženská výchova bude tedy i součástí jeho přímé pedagogické činnosti, dle zákona o pedagogických pracovnících.

Osnovy byly také předloženy rodičům vzdělávaných žáků i místnímu faráři k připomínkám. Rodiče rovněž mohli aktivně zasáhnout do tvorby osnov při realizaci dotazníkového průzkumu, který se uskutečnil 20. až 23. března 2023.

7 Závěr

biskup František Václav Lobkowitz:

„Nejlepší dlouhodobou investicí je bezesporu škola a vzdělání, proto je důležité věnovat se vzdělávání“. [Muroňová, 2017, s. 152].

Současně je však důležité, kromě samotnému „věnování se vzdělávání“, propojit jej se základními etickými principy, kterými tak vybavíme žáky do dalšího života. Vzdělání a morální principy by se tak mohly stát součástí mravního života každého absolventa základní školy, pro kterou musí být etické principy naprosto stěžejní ve výuce každého předmětu.

V Základní škole Karolíny Světlé se autor pokouší navíc, kromě zmíněné etiky (ať již jako samostatného volitelného předmětu, či jako součást výuky všech předmětů) zavést nepovinný předmět náboženská výchova a prostřednictvím průřezových témat ji propojit s ostatními předměty. Vznikne tak ucelený celek, který povede k dalšímu posílení etiky ve vzdělávání a výchově žáků této základní školy.

Implementace nepovinného předmětu probíhala v několika rovinách, které se vzájemně prolínaly.

V první rovině autor vypracoval školní vzdělávací program pro předmět náboženská výchova a průřezovými tématy jej propojil s ostatními předměty.

Druhou rovinou bylo rozšíření povědomí o výuce náboženství u stávajících, ale i budoucích žáků školy. Autor práce zabezpečil informovanost u stávajících žáků svým vlastním marketingovým působením v hodinách výuky i působením ostatních křesťanských učitelů. U potencionálních žáků se propagace předmětu uskutečnila prostřednictvím křesťanské komunity v Havířově (například při ohláškách po slavení Mše svaté).

Třetí rovina byla zaměřená na zjištění potencionálního zájmu rodičů dětí základní školy, včetně zaměření výuky nepovinného předmětu, a také osobnosti vyučujícího. Tento zájem byl ověřován průzkumem, který je součástí diplomové práce.

Závěry, které z něj vyplynuly, jsou velmi povzbudivé. Je třeba vzít v úvahu, že Havířov je město, kde je výrazně méně věřících občanů, než je krajský průměr, i než je

průměr v České republice. Havířov je město, které vyrostlo v době komunistického působení na uvažování a chování občanů.

Šíření radostné zvěsti, výuka evangelia, má tedy v Havířově téměř misijní charakter.

Čtvrtá rovina byla častá modlitba všech, kteří se na prosazení výuky na Základní škole Karolíny Světlé podíleli: křesťanští učitelé, autor práce, rodiče několika málo křesťanských žáků, sami tito žáci, ale také někteří další učedníci Krista v Havířově, např. Otec Petr Kříbek, místní farář, společenství matek v Havířově, a další.

Pátou rovinou bylo prosazení výuky nepovinného předmětu náboženství u zřizovatele města Havířov, a Krajského úřadu Moravskoslezského kraje. Tady se autor opřel o §15 školského zákona a především o zájem rodičů, podpořený dotazníkem. Dokonce zavedení nepovinného předmětu školy prosadil jako jeden z klíčových úkolů školy pro příští období přímo do hodnocení školy, které se každoročně předkládá zřizovateli městských škol.

Od školního roku 2023/2024 může výuka náboženství na Základní škole Karolíny Světlé začít.

Autor práce s pokorou předkládá diplomovou práci nejen k posouzení k řádnému ukončení svého studia, ale též jako skromný příspěvek k případnému užití práce při implementaci nepovinného předmětu náboženská výchova i na jiných základních školách.

Použité prameny a literatura

Bible: *Písmo svaté Starého a Nového zákona*: český ekumenický překlad. Vyd. 5. Praha: Česká biblická společnost, 1996. ISBN 80-85810-11-5.

Biskupství ostravsko-opavské, *Příspěvek k charakteristice školy*. Dostupné z: <https://kpc.doo.cz/vyuka-nabozenstvi/osnovy/>.

BLUMENFELD, Warren J. Christian privilege and the promotion of “secular” and not-so “secular” mainline Christianity in public schooling and in the larger society. *Equity & Excellence in Education*, 2006, 39.3: 195-210.

BOYS, Mary C. Educating Christians in order that strangers become neighbours. *Journal of Religious Education*, 2022, 70.2: 181-189.

Český statistický úřad, veřejná databáze. *Náboženská víra 1991, až 2021*. Dostupné z.: <https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/index.jsf?page=statistiky#katalog=33525>.

Direktorium pro katechezi. Papežská rada pro novou evangelizaci. Praha: Karmelitánské nakladatelství, 2022. 343 str. ISBN 978-80-7566-312-2.

Dokument o směřování katecheze a náboženského vzdělávání v České republice, Praha: Česká biskupská konference, 2015. 38 s.

Dokument pro náboženské vzdělávání dětí v České republice, Praha: Česká biskupská konference, 2021, 20 s.

DŘÍMAL, Ludvík. 2007. *Katecheze – jako úkol celé farnosti*. In: Sborník - Náboženské vzdělávání a katecheze ve farnosti. Praha: Česká biskupská konference, katechetická sekce. s. 25-37. ISBN 978-80-87082-04-1.

DŘÍMAL, Ludvík. *Katecheze a výuka náboženství v katolické církvi po 2. vatikánském sněmu*, 2005. dostupné z: www.paidagogos.net/issues/2005/1/2/article.html.

FRANC, Jaroslav, *Ekumenická teologie a mezináboženský dialog*, Sborník přednášek, Olomouc: Edis, informační systém, CMTF, UPOL, 2021. 60.s.

FRANTIŠEK. *Evangelii gaudium. Apoštolská exhortace o hlásání evangelia v dnešním světě*. Praha: Paulínky, 2014.

FRANTIŠEK. *Christus vivit. Posynodální apoštolská exhortace k mladým lidem i celému Božímu lidu*. Praha: Paulínky, 2019.

FRANTIŠEK. Fratelli tutti. *Encyklika o bratrství a sociálním přátelství*. Praha: Karmelitánské nakladatelství, 2021.

Gravissimum educationis, Deklarace o křesťanské výchově. 1965. Dostupné z: https://www.vatican.va/archive/hist_councils/ii_vatican_council/documents/vat-ii_decl_19651028_gravissimum-educationis_cs.html.

GREENAWALT, Kent. *Does God Belong in Public Schools?* New Jersey, Princeton University Press, 2005. 261 s., ISBN 0-691-12111-7.

HALÍK, Tomáš. *Náboženství je ohromná síla, záleží, jak bude využita*. Rozhovor, In: 168 hodin ČT1, 3. 6. 2014.

HANESOVÁ, Dana, *Náboženská výchova v školách*. 2. rozšíření a revidované vydání. Bánská Bystrica: Pedagogická fakulta Univerzity Mateja Bela, 2005. 202 s. ISBN 80-8083-121-1.

Historie a současnost Města Havířov. Oficiální stránky města Havířov Dostupné z havirov-city.cz.

HERYÁN, Ladislav. *Země bez obzoru*. Praha: Vyšehrad, 2015. 270 str. ISBN 978-80-7601-050-5.

HLAVÁČEK, Karel, 2017, Do každodenního života je třeba vrátit náboženství a etiku. *Lidovky*, 25. prosince 2017.

HORÁK, Záboj. *Církev a české školství*. Praha: Grada Publishing, a. s., 2016. ISBN 978-80-247-3623-5.

CHRÁSKA Miroslav. *Metody pedagogického průzkumu*. Praha: Grada Publishing, a. s., 2011. ISBN 978-80-247-5326-3.

Katechetické a pedagogické centrum, Biskupství ostravsko-opavské. *Osnovy k výuce náboženské výchovy*. [cit. 2023-02-12]. Dostupné z: <https://kpc.doo.cz/>.

Katechetické a pedagogické centrum, Biskupství ostravsko-opavské. *Dokumenty*. [cit. 2023-02-12]. Dostupné z: <https://kpc.doo.cz/vyuka-nabozenstvi/zakony-a-predpisy/>.

Katecheze dobrého pastýře.2023. Dostupné z <https://www.katechezedobrehopastyre.cz/>.

Katechismus katolické církve, Praha: Zvon, 1995, 793 s., ISBN 80-7113-132-6.

Listina základních práv a svobod ze dne 16. prosince 1993 ve znění dalších úprav Ústavní zákon č. 2/1993 Sb. ve znění ústavního zákona. Článek 15. Dostupný také z: <https://www.vlada.cz/vladni-dokumenty/lzps>.

MUCHOVÁ, Ludmila. 1999. *Je výuka náboženství totéž co katecheze?* *STUDIA THEOLOGICA*, 1.1, s. 58– 62, ISSN 1212-8570.

MUCHOVÁ, Ludmila. 2007. *Cíle náboženské výchovy*. In: Sborník - Náboženské vzdělávání a katecheze ve farnosti. Praha: Česká biskupská konference, katechetická sekce. s. 11-23. ISBN 978-80-87082-04-1.

MUCHOVÁ, Ludmila, Eva Muroňová, Ludvík Dřímál (odborná konzultace). *Osnovy k výuce náboženské výchovy římskokatolické církve v 1. – 9. ročníku základní školy*. Praha: Česká biskupská konference 2004. 168 s. ISBN nevedeno.

MUCHOVÁ, Ludmila *Úvod do náboženské pedagogiky*. 2. vyd. Olomouc: Matice cyrilometodějská s. r. o., 1994. 245 s. ISBN nevedeno.

MUCHOVÁ, Ludmila. 2003. Výuka náboženství v českých zemích: pro Evropu ještě realita nebo již dějiny? *STUDIA THEOLOGICA*, V, s. 75 – 84, ISSN 1212-8570.

MUROŇOVÁ, Eva. *Popel jsem a popel budu, rozhovory s biskupem Františkem Václavem Lobkowiczem*. České Budějovice: Petrinum, 2017. 184 s. ISBN: 978-80-8790-006-2.

NOBLE, Ivana. 2022. Rozhovor. In: Leonardo Plus, Za pokračující sekularizaci Západu může kromě jiného brutální individualizace společnosti. Český rozhlas, 4. prosince, 2022.

Pavel. *Gravissimum educationis*, Deklarace o křesťanské výchově, V Římě u svatého Petra dne 28. října 1965.

POSPÍŠIL, Jiří. *Cíle výchovy v pluralitní společnosti*, Konference: Kontexty filozofie výchovy historickéj a súčasnej perspektíve. 2011.

Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání. Praha: MŠMT, 2021. dostupné z: <https://www.edu.cz/rvp-ramcove-vzdelavaci-programy/ramcovy-vzdelavacii-program-pro-zakladni-vzdelavani-rvp-zv/>.

ROUBALOVÁ, Marcela, Pavel, Šimonek. Využití technologie rozšířené reality ve výuce náboženství – příklad dobré praxe. *Paidagogos, časopis pro pedagogiku v*

souvislostech, . 2, ročník 2019, aktualizováno 21. 12. 2019. ISSN 1213-3809. Dostupné z: <http://www.paidagogos.net/issues/2019/2/article.php?id=7>.

Sbírka rozhodnutí Nejvyššího správního soudu, vydání 7-8/2016, číslo 7-8/2016, ročník XIV. rozsudek č. 3422/2016 Školství: právo na výuku náboženství; zrušení výuky náboženství jako nezákonný zásah; liberační důvod.

SEDLÁČEK, Tomáš. *Ekonomie dobra a zla*. Praha: 65. pole, 2009. 184 s. ISBN: 978-80-90344-3-8.

SCHWARTZ, James E. Christians Teaching in the Public Schools: What are some options?. *Journal of Education and Christian Belief*, 1998, 2.1: 53-64.

Sociologická encyklopedie, on line, Akademie věd České republiky, 2018, dostupné z: <https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Sekularizace>.

Strategie vzdělávací politiky ČR 2030 +, Praha: MŠMT, 2020.

Statistická ročenka, Český statistický úřad, sčítání lidu 2021 [on line]. 2021. dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/scitani2021/nabozenska-vira>.

Školní vzdělávací program ZŠ Karolíny Světlé. *Harmonie ducha i těla. Havířov*: 1. 9. 2022. Dostupné z: [1665727377Harmonie-ducha-t-la-verze-1-9-2022](https://www.zskaroliny.cz/1665727377Harmonie-ducha-t-la-verze-1-9-2022) (1).pdf.

VÁCLAVIK, David. *Náboženství a moderní česká společnost*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2010. ISBN 978-80-247-2468-3.

Vatican News, 25.6.2020, © 2017-2023 Dicasterium pro Communicatione Tisková konference k novému Katechetickému direktoriu dostupné z: <https://www.vaticannews.va/cs/vatikan/news/2020-06/katecheticke-direktorium-evangelizace-digitalniho-kontinentu.html>.

VLKOVÁ, Gabriela, Ivana. *Slovo Boží a slovo lidské*. Vyd. 2. Olomouc: Universita Palackého v Olomouci, 2007. ISBN 978-80-244-1587-1.

Vyhláška MŠMT č.48/2005 Sb. ve znění vyhlášky č. 197/2016 Sb., Vyhláška o základním vzdělávání a některých náležitostech plnění povinné školní docházky, dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2005-48#f2901503>.

Výroční zprávy Církve římskokatolické za roky 2010 až 2021, dostupné např.: z: https://cbk.blob.core.windows.net/cms/ContentItems/20613_20613/vyrocní-zprava-cirkve-rimskokatolicke-za-rok-2010.pdf.

Wertheimer, L. K. (2016). How to Teach About World Religions in Schools. Time. Dostupné z: <http://time.com/4515229/religion-teaching-public-schools/> (cit. 5. 2. 2023).

Zákon č. 561/2004 Sb. ze dne 22. dubna 1998 Zákon o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění platných úprav. In: Sběrka zákonů České republiky. Částka 103, s. 4826. Dostupný také z: 561/2004 Sb. Školský zákon (zakonyprolidi.cz).

Zákon 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících, ze dne 10.11.2004, ve znění platných úprav, Dostupný z.: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2004-563#cast1>.

Zákon 3/2002 sb., zákon o církvích a náboženských společnostech, ve znění platných úprav. Dostupný z.: <https://www.mkcr.cz/zakon-c-3-2002-sb-o-cirkvich-a-nabozenskych-spolecnostech-cs-396>.

Žijeme spolu. Mluvíme spolu? Metodická příručka pro výuku o náboženství na 2. stupni základních škol a středních školách, Vyd. 1, Praha: Charita Česká republika, 2017. ISBN 978-80-270-2379-0.

Seznam zkratek

CMTF – Cyrilometodějská teologická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci

DP – diplomová práce

ČBK – Česká biskupská konference

ZŠ – základní škola

RVP – rámcový vzdělávací program

ŠVP – školní vzdělávací program

MŠMT – Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy

KPC DOO - Katechetické a pedagogické centrum Biskupství ostravsko-opavské

Seznam tabulek

Tabulka 1: Obyvatelstvo podle náboženské víry v České republice	5
Tabulka 2: Počty žáků a studentů výuky náboženství na veřejných školách a na farách. 8	
Tabulka 3: Obyvatelstvo podle náboženské víry v Havířově	13
Tabulka 4: Obyvatelstvo podle náboženské víry v Moravskoslezském kraji.....	14
Tabulka 5: ŠVP - vzdělávací obsah nepovinného předmětu Náboženství pro 1. období 1. stupně	56
Tabulka 6: ŠVP - vzdělávací obsah nepovinného předmětu Náboženství pro 2. období 1. stupně	57
Tabulka 7: ŠVP - vzdělávací obsah nepovinného předmětu Náboženství pro 2. stupeň	58

Seznam grafů a obrázků

Obr. 1: Srovnání evropských zemí podle množství lidí, hlásajících se k náboženství	9
Graf 1: Třída, kterou žák bude navštěvovat v roce 2023/24.....	36
Graf 2: Zařazování témat: důstojnost muže a ženy, úcta ke všemu živému,	37
Graf 3: Zařazování témat: etika, empatie, solidarita, dobro a zlo, svědomí	38
Graf 4: Zařazování témat: základy Bible, tradice křesťanství	42
Graf 5: Zařazování témat: Vánoce, Velikonoce, advent, další svátky.....	40
Graf 6: Zařazování témat: významné české osobnosti a velcí čeští světci	40
Graf 7: Zařazování témat: informace o křesťanství, vztahu a rozhovor s Bohem.....	42
Graf 8: Zařazování témat: základy světových a českých dějin ve světle křesťanství.....	41
Graf 9: Zájem o výuku nepovinného předmětu náboženství	42
Graf 10: Model výuky náboženství	44
Graf 11: Vzdělání učitele náboženství.....	45
Graf 12: Víra učitele náboženství	45
Graf 13: Čas výuky nepovinného předmětu náboženství	46

Seznam příloh

Příloha 1: Dotazník pro rodiče – zařazení výuky nepovinného předmětu náboženství..	72
Příloha 2: Základní škola Karolíny Světlé v Havířově	74

Příloha 1: Dotazník pro rodiče – zařazení výuky nepovinného předmětu náboženství

Vážený rodiče,

dovoluujeme si Vás požádat o vyplnění dotazníku zaměřeného na průzkum možnosti zavedení výuky nepovinného předmětu náboženská výchova do školního vzdělávacího programu a tím i možnost pro Vaše dítě takovou výuku zcela dobrovolně absolvovat.

Výuku zařazujeme vzhledem k naší povinnosti vyplývající z díkce zákona č. 561/2004 Sb. (školský zákon), konkrétně: §15 (2), který nám ukládá povinnost vyučovat náboženství jako nepovinný předmět, pokud se k němu přihlásí alespoň 7 žáků. Tato povinnost byla již testována a potvrzená rozsudkem Nejvyššího správního soudu v rozsudku sp. zn. 5As 65/2015, kde se uvádí: Jakmile se na škole zřizované státem, krajem, obcí nebo svazkem obcí přihlásí alespoň 7 žáků k výuce náboženství, pak mají tito žáci nárok, aby jim škola výuku nepovinného předmětu náboženství zabezpečila.

Vážený rodiče, prosíme Vás o vyplnění několika otázek, které jsou zaměřeny na:

- a) Možná témata výuky nepovinného předmětu náboženství,
- b) Zacílení výuky nepovinného předmětu náboženství,
- c) Vaše požadavky, které máte na osobnost učitele náboženství.

Data, která nám poskytnete, jsou zcela anonymní. **Nejedná se tedy o shromažďování osobních údajů ve smyslu nařízení GDPR. Do žádné části dotazníku nebudete uvádět informaci, která by Vás identifikovala.** Získaná data nikdy nebudeme vyhodnocovat samostatně, ale vždy jako součást odpovědi od všech účastníků průzkumu. V případě vašich pochybností, neváhejte adresovat otázky, obavy či stížnosti spojené s průzkumem na kontaktní osobu. Otázky k tomuto průzkumu nebo obavy a stížnosti můžete psát: reditel@zssvetle.cz.

Pokud naše škola vzdělává více Vašich dětí, odevzdejte, prosím, jenom 1 dotazník.

Prosím, vzhledem k rozlišení počtu tříd náboženské výchovy, potřebujeme informaci o tom, jaký ročník bude Vaše dítě (Vaše děti) navštěvovat ve školním roce 2023/24. Prosím napište ročník (y).

1) Mé dítě (děti) bude v roce 2023/24 navštěvovat ročník (y):.....

U otázek dotazníku je vyžadována pouze jedna odpověď, prosím o kroužkování odpovědi:

Případná témata výuky náboženské výchovy:

2) Chcete, aby do výuky byla více zařazována témata jako: úcta k druhému, mezigenerační vztahy, důstojnost muže a ženy, úcta ke všemu živému, důstojnost lidského života, svoboda člověka, důstojnost práce, apod.?

- a) Ne, učivo se, ve stávajících předmětech, probírá dostatečně.
- b) Ano a preferoval (a) bych začlenění do stávajících předmětů.
- c) Ano a preferuji samostatný nepovinný předmět náboženství.
- d) Nesouhlasím s výukou náboženství.

3) Chcete, aby do výuky byla více zařazována témata jako: etika, empatie, solidarita, rozlišování dobra a zla, svědomí, boj proti zlu, boj proti neřestem, apod.?

- a) Ne, učivo se, ve stávajících předmětech, probírá dostatečně.
- b) Ano a preferoval (a) bych začlenění do stávajících předmětů.
- c) Ano a preferuji samostatný nepovinný předmět náboženství.
- d) Nesouhlasím s výukou náboženství.

4) Je výuka základů Bible, tradic křesťanství v zákl. předmětech ve škole dostatečná?

- a) Ano, ve stávajících předmětech se výuka probírá dostatečně.
- b) Ne a preferoval (a) bych začlenění do stávajících předmětů.
- c) Ne a preferuji samostatný nepovinný předmět náboženství.
- d) Nesouhlasím s výukou náboženství.

5) Chcete, ať se Vaše děti doví více o Vánocích, Velikonocích, adventu, dalších svátcích?

- a) Ne, učivo se, ve stávajících předmětech, probírá dostatečně.
- b) Ano a preferoval (a) bych začlenění do stávajících předmětů.
- c) Ano a preferuji samostatný nepovinný předmět náboženství.
- d) Nesouhlasím s výukou náboženství.

6) Je důležité, aby Vaše dítě znalo významné české osobnosti a také velké české světce?

- a) Ne, učivo se, ve stávajících předmětech, probírá dostatečně.
- b) Ano a preferoval (a) bych začlenění do stávajících předmětů.
- c) Ano a preferuji samostatný nepovinný předmět náboženství.
- d) Nesouhlasím s výukou náboženství.

7) Chcete, ať se Vaše dítě dovídá více informací o křesť., o vztahu a rozhovoru s Bohem?

- a) Ne, učivo se, ve stávajících předmětech, probírá dostatečně.
- b) Ano a preferoval (a) bych začlenění do stávajících předmětů.
- c) Ano a preferuji samostatný nepovinný předmět náboženství.
- d) Nesouhlasím s výukou náboženství.

8) Chcete, aby se Vaše dítě učilo více základům světových a českých dějin ve světle našich náboženských tradic?

- a) Ne, učivo se, ve stávajících předmětech, probírá dostatečně.
- b) Ano a preferoval (a) bych začlenění do stávajících předmětů.
- c) Ano a preferuji samostatný nepovinný předmět náboženství.
- d) Nesouhlasím s výukou náboženství.

Potřeba výuky nepovinného předmětu náboženské výchovy:

9) Výše uvedená témata (a spoustu dalších) budeme vyučovat v nepovinném předmětu náboženství, budete chtít, aby se Vaše dítě účastnilo výuky?

- a) Ano.
- b) Ne.
- c) Ne, protože nesouhlasím s výukou náboženství.
- d) Nevím, nejsem si jist(á), potřebuji další informace.

10) Jaký model výuky náboženství byste preferoval/a?

- a) Čistě religionistický (všeobecné studium náboženství).
- b) Křesťanský (bez důrazu na jednotlivé církve a konfese).
- c) Křesťanský (katolický).
- d) Žádný, nesouhlasím s výukou náboženství.

Požadavky na učitele, na výuku nepovinného předmětu náboženské výchovy:

11) Vyučující výuky náboženství – jako rodič preferujete:

- a) Vyučující je vzdělaný pouze v religionistice (všeobecné výuce náboženství).
- b) Vyučující je vzdělaný v religionistice a v křesťanské výchově.
- c) Jsem proti výuce náboženství.

12) Náboženská příslušnost vyučujícího – preference:

- a) Vyučující je praktikující křesťan – jakékoliv křesťanské církve.
- b) Vyučující je praktikující křesťan – výhradně jedné konkrétní křesťanské církve (dle vyznání dítěte).
- c) Nezáleží na náboženském vyznání učitele – může být i nevěřící.
- d) Jsem proti výuce náboženství.

13) Náboženská výchova se má vyučovat:

- a) 0 vyučovací hodinu.
- b) Poslední vyučovací hodinu.
- c) Jsem proti výuce náboženství

Příloha 2: Základní škola Karolíny Světlé v Havířově – fotografie

